

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket
Svenska som andraspråk

UNGEFÄR LIKA BRA
Undersökning av en språkbytesprocess bland ungdomar i en
internationell miljö

Marie Rydenvald

C-UPPSATS, 10 poäng
Svenska som andraspråk, SIX 420 (41-60 poäng)
Vårterminen 2006
Handledare: Tore Otterup

Sammandrag

Elever på internationella skolor lever och verkar i en flerspråkig miljö, vilket påverkar deras språkanvändning. Uppsatsen har sin grund i frågorna; Hur ter sig elevernas språkliga situation i den flerspråkiga miljö de lever? Hur definieras begreppet modersmål? Vad betyder begreppet förstaspråk? Vad är tvåspråkighet? Vem är flerspråkig? Hur kommer det sig att individens modersmål ersätts som starkaste språk av ett andra- eller främmandespråk? Vad bidrar till att modersmålet förblir starkt trots många år i ett annat land? Vad är egentligen en språkbytesprocess?

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka faktorer som bidrar till språkbyte och språkbevarande i en språkbytesprocess bland ungdomar i en internationell miljö. Uppsatsen avser också belysa den problematik som uppstår i förhållandet mellan modersmål och förstaspråk i en pågående språkbytesprocess.

Som en teoretisk bakgrund till såväl de uppkomna frågorna som uppsatsens syfte, behandlas begreppen modersmål, förstaspråk, andraspråk, främmandespråk, tvåspråkig- och flerspråkighet, majoritetsspråk/minoritetsspråk, gruppindelningar av tvåspråkiga individer, migranter samt faktorer som bidrar till språkbyte och språkbevarande.

Undersökningen har skett meddelst en enkät bestående av sakfrågor och attitydfrågor. Urvalet består av 53 informanter, vilka har svenska som enda modersmål, är födda mellan 1986 och 1991, och går på internationella skolor i länder där engelska inte är ett officiellt språk.

Enkätundersökningen visar att en språkbytesprocess pågår i informantgruppen. De faktorer som bidrar till språkbyte är skolan, det sociala umgänget samt fritidsaktiviteterna. De faktorer som bidrar till språkbevarande är föräldrarna, kontakten med Sverige och undervisningen i svenska. Media är en faktor som påverkar både språkbyte och språkbevarande, och möjligen kan det faktum att informanternas föräldrar arbetar i en flerspråkig miljö sägas ha en dubbel påverkan i språkbytesprocessen.

Svenskan är utan tvekan informanternas modersmål, då detta var det första språk de lärde sig. Enkätundersökningen visar dock på att modersmålet inte är förstaspråk för det stora flertalet informanter som har bott utanför Sverige längre än fem år. Många upplever sig behärska ett annat språk bäst. De finner att detta språk är lättast att skriva, läsa, tala och lyssna på, samt lättast att uttrycka både åsikter och känslor på. Majoriteten av informanterna anger också att de oftast använder ett annat språk än modersmålet i vardagen.

Sett ur författarens perspektiv förefaller det relevant att dela upp begreppet förstaspråk; där *första språk* avser det språk som individen lärde sig först, och *förstaspråk* avser det språk som individen ser som sitt främsta språk.

Innehåll

1.	Inledning.....	3
2.	Bakgrund.....	4
2.1.	International Baccalaureate och svensk undervisning i utlandet.....	4
2.1.1.	Kompletterande undervisning i svenska i utlandet	5
2.1.2.	IB:s Diploma Program.....	6
3.	Problemformulering och syfte.....	7
4.	Litteraturgenomgång.....	7
4.1.	Modersmål.....	8
4.2.	Förstaspråk - andraspråk – främmandespråk.....	11
4.3.	Tvåspråkighet.....	12
4.3.1.	Tvåspråkighet på individnivå.....	12
4.3.2.	Balanserad tvåspråkighet.....	13
4.3.3.	Additiv och subtraktiv tvåspråkighet.....	13
4.3.4.	Gruppindelning av tvåspråkiga individer.....	14
4.3.5.	Tvåspråkighet på samhällsnivå.....	14
4.3.5.1.	Domän.....	15
4.3.5.2.	Diglossi.....	15
4.4.	Minoritetsspråk/majoritetsspråk.....	16
4.5.	Migration.....	17
4.6.	Språkbyte och språkbevarande.....	18
4.6.1.	Språkbyte och språkbevarande på samhällsnivå.....	20
4.6.2.	Språkbyte och språkbevarande på gruppnivå.....	20
4.6.3.	Språkbyte och språkbevarande på individnivå.....	23
5.	Teoriram, metod, urval och enkät.....	25
5.1.	Teoriram och metod.....	26
5.2.	Urval.....	26
5.3.	Enkät.....	27
5.3.1.	Genomförande av enkäten.....	29
5.3.2.	Bearbetning och analys av enkäten.....	30
6.	Resultatredovisning.....	31
6.1.	Informantgruppen.....	31
6.1.1.	Sammanfattning.....	36

6.2.	Behärskande av modersmål och undervisningsspråk.....	37
6.2.1.	Grupp A.....	37
6.2.2.	Grupp B.....	39
6.2.3.	Grupp C.....	41
6.2.4	Sammanfattning.....	43
6.3.	Rangordning av språk i grupperna.....	44
6.4.	Språk per se.....	45
6.4.1.	Sammanfattning.....	47
6.5.	Språk i familjen och med vänner.....	48
6.5.1	Sammanfattning.....	49
6.6.	Media och böcker.....	49
6.6.1.	Musik och film.....	49
6.6.2.	Tidningar.....	50
6.6.3.	TV, tidningar och uppslagsverk.....	51
6.6.4.	Mobil, mejl och chat.....	52
6.6.5.	Svensk skönlitteratur.....	52
6.6.6.	Sammanfattning.....	53
6.7.	Fritidsaktiviteter.....	54
6.7.1.	Sammanfattning.....	55
7.	Diskussion och slutsats.....	55
7.1.	Informanternas bakgrund.....	55
7.2.	Informanternas flerspråkighet.....	57
7.3.	Informanternas språkbytesprocess.....	59
7.3.1.	Faktorer som bidrar till språkbyte.....	60
7.3.2.	Faktorer som bidrar till både språkbyte och språkbevarande...	61
7.3.3.	Faktorer som bidrar till språkbevarande.....	62
	Litteraturförteckning.....	66

Bilagor

Bilaga 1: Tabellförteckning

Bilaga 2: Enkäten

1. Inledning

Under snart sju år har jag undervisat i svenska utomlands, på en internationell skola i en internationellt präglad stad i Mellaneuropa. Jag undervisar inom den kompletterande undervisningen i svenska samt IB-utbildningens gymnasieprogram (se avsnitt 2.1.), och mina elever, som är mellan 14 och 20 år, har alla svenska som ett av sina modersmål.

När jag kom hit såg jag till en början mina elever som svenskar i utlandet och eftersom de elever jag mötte under de första åren hade svenska som sitt enda modersmål tog jag för givet att det var deras starkaste språk och att de behärskade språket ungefär lika bra som jämnåriga elever i Sverige.

Efter några år fick jag två elever som började rubba denna min uppfattning. Som individer var eleverna i mångt och mycket olika och de hade skilda mål för sin svenskundervisning, men de hade tre saker gemensamt; de var födda och uppväxta utomlands, de hade svenska som modersmål men de behärskade svenskan bristfälligt, vilket för mig var ett mysterium.

De två eleverna har följts av många andra elever som har svenska som modersmål men som behärskar ett annat språk bättre. Förhållandet är inte längre en gåta för mig. Inte heller uppfattar jag den omvända situationen som konstig, dvs. att elever som under hela sin skolgång har haft ett annat undervisningsspråk, fortfarande har svenskan som sitt starkaste språk. Under åren har jag också träffat på elever som inte har något egentligt förstaspråk, utan två eller tre andraspråk.

För den som lever och verkar i ett enspråkigt och enkulturellt samhälle kan kanske mina elevers språksituation framstå som förvånande eller till och med oroande, eftersom de inte förefaller vara till fullo förankrade i sitt modersmål. Men sett utifrån det internationella flerspråkiga och flerkulturella samhälle som är elevernas hemvist, är språksituationen fullt normal.

Att jag ser mina elevers språksituation som fullt normal betyder dock inte att jag har slutat fundera över den, och när jag stötte på följande meningar såddes det första fröet till uppsatsen:

So a NS [Native Speaker] is assumed unproblematically to be a person with a mother tongue, acquired from birth. How bilingualism, multilingualism, 'semilingualism,' and (first) language loss relate to the concept of NS are in large measures ignored, so is the question of whether one can become a NS in a S/FL [Second/Foreign Language] (Firth and Wagner 1997:292).

Genom uppsatsen vill jag undersöka ungdomarnas språkliga situation i den flerspråkiga internationella miljö vari de lever. Hur definieras begreppet modersmål? Vad betyder begreppet förstaspråk? Vad är tvåspråkighet? Vem är flerspråkig? Hur kommer det sig att individens modersmål ersätts som starkaste språk av ett andra- eller främmandespråk? Vad bidrar till att modersmålet förblir starkt trots många år i ett annat land? Vad är egentligen en språkbytesprocess?

2. Bakgrund

I dagens alltmer globaliserade värld finns det utrymme för internationella utbildningsformer. International Baccalaureate (IB) är en internationell utbildningsform, vilken möjliggör en kontinuerlig skol-gång för eleverna varhelst i världen de befinner sig. Trots att svenskan globalt sett inte är ett stort språk finns det ett flertal möjligheter att delta i undervisning i svenska utomlands, på ett flertal utbildningsnivåer och inom ett flertal utbildningsprogram.

2.1. International Baccalaureate och svensk undervisning i utlandet

IB introducerades 1968, och drivs av International Baccalaureate Organisation (IBO), vars högsäte finns i Geneve och examinationssätet i Cardiff. Utbildningsprogrammet är uppdelat i tre delar; PYP (Primary Years Program), MYP (Middle Years Program) och DP (Diploma Program). IB-programmet finns enligt IBO:s hemsida (www.ibo.org) under läsåret 05/06 på 1722 skolor i 122 länder. IBO har tre officiella språk; engelska, franska och spanska.

Den internationella skola där jag undervisar är tvåspråkig (bilingual) och eleverna kan välja mellan att följa ämnesundervisningen antingen på franska eller engelska. Många av de svenska eleverna har för sin ämnesundervisning valt engelska. Alla elever måste läsa engelska och franska samt i den senare delen av MYP ett av språken tyska, spanska eller italienska. De fem språken, dvs. engelska, franska, tyska, italienska och spanska, utgör skolans officiella språk. På Diploma Program (DP) kan dock eleverna välja att läsa andra språk, däribland svenskan, som ett av sina ämnen (se avsnitt 2.1.2.).

IB är långt ifrån den enda möjligheten att studera svenska utomlands. Förutom distansutbildningarna vid Sofia- och Värmdödistans, som ger

utlandssvenska elever en direkt möjlighet att följa det svenska högstadiets och gymnasiets kursplan, finns det tre intresseorgan som stöder svenskundervisning utomlands; Svenska utlandsskolors förening (SUF), Svenska institutet (SI) och Riksföreningen Sverigekontakt.

Uppdelningen ter sig så att Riksföreningen Sverigekontakt stöder svenskundervisning på icke-akademisk nivå, SI stöder svenskundervisningen på akademisk nivå och SUF stöder svenskundervisning på grundskole- och gymnasienivå. Idag finns det 146 svenska skolföreningar i världen, representerade i samtliga världsdelar (www.suf.c.se). Av de 146 skolföreningarna bedriver 30 svenska utlandsskolor (Skolverket 2005). På universitetsnivå finns undervisning i svenska på drygt 200 universitet i ett fyrtiotal länder (www.si.se).

2.1.1. Kompletterande undervisning i svenska i utlandet

Det stora flertalet svenska skolföreningar utomlands bedriver alltså inte svenska skolor, utan kompletterande undervisning i svenska för elever som går i lokala eller internationella skolor. Undervisningen är oftast förlagd utanför ordinarie undervisningstid och omfattar två lektioner per vecka. Under innevarande läsår deltar 3500 elever världen över i den kompletterande undervisningen (www.suf.c.se).

Den kompletterande undervisningen i svenska vänder sig explicit till elever i utlandet, vilka har svenska som modersmål, eller ett av sina modersmål. En grundtanke är att undervisningen ska komplettera den svenska som talas i hemmet. Undervisningen, som måste bedrivas av svenska skolföreningar, följer en av Skolverket utarbetad kursplan och statsbidrag utgår för eleverna till skolföreningen. För att eleverna ska vara berättigade till statsbidrag, krävs det att en av föräldrarna är svensk medborgare samt att svenskan är ett levande språk i hemmet. Betyg sätts inte, vilket har sin grund i att antalet lektioner är så få, två per vecka.

Under början av 2000-talet tog Skolverket fram praktiska handledningar för undervisningen utifrån den kursplan som föreligger. I förordet till *Praktisk handledning för undervisning i kompletterande svenska för år 6-9* skriver det ansvariga undervisningsrådet Barbro Eriksson:

Skolverket har tagit fram en kursplan att användas vid kompletterande undervisning för svenska elever utomlands. Kursplanen är så långt det är möjligt uppbyggd på samma sätt som kursplanerna för svensk grundskola och svensk gymnasieskola och den har samma innehåll. Kursplanen vänder sig till två målgrupper. Den ena är elever som tänker stanna utomlands och vill bevara och upprätthålla sin tvåspråkighet. Den andra gruppen är elever som återvänder till studier i Sverige och då ska göra det utan att behöva läsa in alltför mycket i ämnet svenska. Målen i kursplanen är ordnade efter ålderskategorier i Sverige - efter femårig, nioårig respektive tolvårig skolgång - vilket ger en fingervisning om nivå och ålder i den kompletterande undervisningen och jämförelsepunkter med krav i Sverige (Skolverket 2003).

Även om det är möjligt att följa den kompletterande undervisningen i svenska till gymnasiet slut, så är tendensen inom den internationella skola där jag undervisar att eleverna under sina sista gymnasieår överger undervisningsformen och väljer att antingen läsa svenska som ett av sina ämnen inom IB:s Diploma Program, eller göra Tisus-testet, som är ett test i svenska för elever som önskar studera vid svenska universitet och högskolor men som inte har svenska som ämne inom sin gymnasieexamen.

2.1.2 *IB:s Diploma Program*

Det internationella gymnasieprogrammet IB:s Diploma Program, som är direkt studieförberedande, spänner över de två sista åren i elevernas skolgång och består av sex ämnen, valda från sex givna ämnesområden. Två av de sex ämnena utgörs av språk. Eleverna måste läsa ett A1-språk, dvs förstaspråk, och kan sedan välja mellan att läsa ett A2-språk, dvs. andraspråk, eller B-språk, dvs. främmandespråk. För att få ett Bilingual Diploma måste eleven läsa ett andraspråk. Examinationerna sker externt av examinatorer okända för såväl elever som lärare. Betyg sätts utifrån väl definierade målrelaterade betygskriterier som är tillgängliga för lärare och elever.

Den obligatoriska förstaspråkskursen är i mångt och mycket en litteraturkurs. Eleverna läser mellan 11 och 15 litterära verk. Verken måste väljas inom givna genrer och från bestämda litteraturlistor. Utifrån kunskapskraven kan kursen beskrivas som postgymnasial, då den i stort liknar litteraturvetenskapliga universitetsstudier på 20-poängsnivå. I slutexamina krävs det att eleven förmår analysera genrens formspecifika karaktärer.

I likhet med A1-kursen är A2-kursen och B-kursen genrebaserade. Skillnaden är att A1-kursen är inriktad på skönlitterära genrer, medan A2- och B-kursen även tillåter andra textgenrer. I A2-kursen förmodas eleven känna till texttyper av litterär, massmedial och professionell karaktär, vilka kan tolkas som de texttyper en andraspråksinlärare har behov av i sitt liv (jfr Kuyumcu 2004:582). De genrer som förekommer på B-kursen syftar till att eleven ska komma att behärska språket på en god turistnivå. Gemensamt för A2 och B-kursen är att det inte räcker att eleverna ska klara av att i läsning förstå texttypernas specifika genredrag, utan de skall också kunna producera en genrespecifik text.

3. Problemformulering och syfte

Under mina år som lärare i svenska vid en internationell skola i utlandet har jag kommit att förstå att modersmålet, förstaspråket, inte nödvändigtvis behöver vara elevernas starkaste språk. Likaledes har jag accepterat att modersmålet, förstaspråket, kan vara elevernas starkaste språk trots att de har levt hela sitt liv utomlands.

Trots att jag accepterar och förstår, slutar jag inte att förundras över elevernas språkliga livssituation; Hur ter sig ungdomarnas språkliga situation i den flerspråkiga internationella miljö de lever i? Hur definieras begreppet modersmål? Vad betyder begreppet förstaspråk? Vad är tvåspråkighet? Vem är flerspråkig? Hur kommer det sig att individens modersmål ersätts som starkaste språk av ett andra- eller främmandespråk? Vad bidrar till att modersmålet förblir starkt trots många år i ett annat land? Vad är egentligen en språkbytesprocess?

Syfte med uppsatsen är att undersöka vilka faktorer som bidrar till språkbyte och språkbevarande i en språkbytesprocess bland ungdomar i en internationell miljö. Uppsatsen avser också att belysa den problematik som uppstår i förhållandet mellan modersmål och förstaspråk i en pågående språkbytesprocess.

4. Litteraturgenomgång

Eftersom vissa faktorer bidrar till att ett annat språk än modersmålet blir individens förstaspråk, dvs. språkbytesfaktorer, och andra bidrar till att modersmålet förbli starkt, dvs. språkbevarandefaktorer, kommer jag

kortfattat att redogöra för relevanta centrala begrepp och definitioner. Dessa inbegriper termerna modersmål, förstaspråk, andraspråk, främmandespråk, tvåspråkighet, majoritetsspråk/minoritetsspråk samt migranter.

4.1. Modersmål

För de flesta människor i världen är det inte något problem att bestämma sig för vad som är deras modersmål, och därför kommer de flesta säkert sällan att tänka på vilka kriterier de använder när de uppger ett språk som sitt modersmål. För många kan det därför också tyckas som en teoretisk, akademisk fråga, ett hårklyveri, att börja fundera på dessa kriterier (Skutnabb-Kangas 1981:20).

Förmodligen vet de flesta människor vilket, eller vilka, deras modersmål är. Eftersom begreppet modersmål är så vedertaget samt berör i stort sett alla människor, finns det många allmänna uppfattningar om vad som utmärker modersmålet; det är det första språk man lär sig, det språk man lär sig av sina föräldrar och det språk man lär till sina barn, det språk man behärskar bäst och talar mest, det språk man tar till vid starka känslor, och det språk man identifierar sig med. Skutnabb-Kangas (1981:21) pekar på tre övriga populärkriterier, nämligen att modersmålet är det språk man tänker på, drömmer på och räknar på. Romaine (1995:31) anger enligt Mackey (1968:565) ytterligare några populärkriterier; det språk man ber på, svär på, dagboksskriver på, antecknar på, pratar för sig själv på samt tänker högt på.

Att modersmålet är det språk man lär sig först är vedertaget i litteraturen. Romaine skriver "the term 'mother tongue' has often been used by linguists in a technical sense to refer to an individual's first learned or primary language" (1995:19). Definitionen av termen modersmål i Nationalencyklopedin (1994) ser också modersmålet som individens förstaspråk, samt förutsätter därtill att man lär sig språket av familjen:

[M]odersmål, det språk som barn lär sig först (förstaspråk). Modersmålet är det redskap som barn lär sig utnyttja för att kunna använda symboliska begrepp och koda sin omvärld. I tvåspråkiga familjer kan barn tillägna sig två olika modersmål samtidigt (NE:13:393).

De tre engelskspråkiga definitioner som finns på Internet (www.google.ch) ser också modersmålet som det första språk individen

lär sig och att språket lärs in genom familjen, samt att det förmedlas vidare genom generationer.

First language learned at home during childhood and still understood by the individual at the time of the census (www.canadianheritage.gc.ca).

One's native language; the language learned by children and passed from one generation to the next (wordnet.princeton.edu).

First language (native language, mother tongue, or vernacular) is the language a person learns first. Correspondingly, the person is called a native speaker of that language. Usually the child learns the basics of their first language from their family (en.wikipedia.org).

Definitionen från Wikipedia förknippar modersmålet inte bara med ett land (native language) utan också en region (vernacular). Otterup skriver med hänvisning till Wingstedt (1998:30) att den nationalromantiska föreställningen om ett folk - en nation - ett språk har fått en "varaktig inverkan på synen på flerspråkighet" (2005:17). Förmodligen har föreställningen även fått en varaktig inställning på synen på modersmålet, då detta för många inte bara markerar en nationell utan också en regional tillhörighet, samt en stark samhörighet med personer som har samma modersmål.

Att modersmålet är det första språket som individen lär sig vittnar även Inger Lindbergs ord i häftet 'Andraspråksresan' om:

Språk som lärs in efter tre års ålder då ett (eller i vissa fall flera) förstaspråk eller modersmål redan etablerats, brukar betecknas som andraspråk oavsett om det handlar om det andra, tredje, fjärde språket i ordningen. Det handlar naturligtvis inte om någon absolut gräns men kan ändå ses som ett riktmärke (Lindberg 2004:5).

Citatet kan också tolkas som att modersmålet, i och med att det etableras, utgör individens språkliga grund.

Den kompetens i ett språk som barn tillägnar sig under de första åren, ungefär före skolåldern, brukar kallas den språkliga basen. Den språkliga basen utgörs av det som man kan lära till fulländning, så att det sedan inte finns mer att lära (Ladberg 2000:76).

Ladbergs term "den språkliga basen" kan i kontexten förstås som synonymt med termen modersmål. Citatet kan vidare tolkas som att det är omöjligt att byta modersmål, dvs. "språklig bas", samt att man inte kan

uppnå full behärskning av ett andraspråk, utan endast i det språk som utgör "den språkliga basen".

Skutnabb-Kangas (1981:21) anser inte att de tre populärkriterier hon anger avseende modersmålet, dvs. det språk individen tänker på, drömmer på och räknar på, är tillförlitliga eftersom man inte behöver tillbringa så lång tid inom ett annat språk för att kunna just drömma, tänka och räkna på det språket. Till del motsäger Skutnabb-Kangas ord Ladbergs (2000), eftersom de visar på hur relativt begreppet modersmål kan vara, och hur lätt den "språkliga basen" kan påverkas.

Den första modersmålsdefinitionen från Internet (www.google.ch) motsäger också Ladbergs åsikt om att modersmålet utgör ett basspråk som är det enda språk som individen kan lära till fulländning; "First language learned at home during childhood and still understood by the individual at the time of the census" (www.canadianheritage.gc.ca).

Modersmålet ses här som det första språk individen lär sig, och att inläringen sker i hemmet. Men, det enda som krävs av individen är att denna förstår språket vid den sista folkräkningen. I ett flertal länder, dock inte Sverige, sker vid folkräkningarna också en inventering av språksituationen.

Romaine (1995:22) menar att "the notion of mother tongue is a relative one and one's mother tongue can change over the course of a lifetime". Romaines ord kanske bäst kan förklaras med de kriterier som Skutnabb-Kangas kallar "en teoretisk, akademisk fråga, ett hårklyveri" (1981:20).

Skutnabb-Kangas (1981:26) hävdar att man kan tolka modersmålsbegreppet utifrån fyra kriterier; ursprung, kompetens, funktion och attityd, samt ett möjligt femte kriterium, automatisk världsbild, som refererar till populärkriterierna.

Om man ser till det första kriteriet ursprung, så förefaller detta förhållandevis oproblematiskt i samband med begreppet modersmål, då det står för det språk som individen lär sig först. Att modersmålet, förstaspråket, dock inte nödvändigtvis behöver läras in genom familjen visar Malherbe (1969:45:1 Romaine 1995:20) genom de vita barn som har växt upp i Sydafrika med en barnsköterska som pratar zulu, och som en konsekvens pratar barnen zulu innan de pratar föräldrarnas språk engelska eller afrikaans.

Kriterierna kompetens och funktion avser det språk som individen kan bäst och använder mest. Den första definitionen från Internet (www.google.ch) indikerar att modersmålet inte behöver vara det språk som individen kan bäst eller använder mest, då det enligt definitionen inte

krävs mer än att individen fortfarande förstår modersmålet vid tidpunkten för folkräkningen.

Attitydkriteriet beskriver huruvida individen själv identifierar sig som modersmålstalare, samt blir identifierad som modersmålstalare av andra.

Kanske den enda med säkerhet giltiga definitionen av begreppet modersmål är att modersmålet är det språk som individen lär sig först, innan något annat språk har etablerats. Modersmålet kan sedan komma att ändras under individens livstid, och behöver inte förbli det språk som individen behärskar bäst, använder mest, identifierar sig med, tänker, drömmer, ber eller räknar på.

Sett ur detta perspektiv skulle begreppet förstaspråk som ofta används synonymt med begreppet modersmål kunna delas upp i två begrepp; 'första språk' och 'förstaspråk', där **första** språk avser det språk som individen lär sig först, dvs. modersmålet, och **förstaspråk** avser det språk som individen ser som sitt främsta språk när det kommer till funktion, kompetens, attityd och populärkriterier. Detta **förstaspråk** kan naturligtvis vara modersmålet, men likväl ett annat språk.

4.2. Förstaspråk - andraspråk - främmande språk

Termen förstaspråk avser oftast de(t) språk som individen lär sig först, vanligtvis individens modersmål. Termen andraspråk avser oftast de(t) andra språk som individen kommer i kontakt med efter det att modersmålet är etablerat. Termen andraspråk, i jämförelse med främmandespråk, avser oftast att individen lever, och socialiseras in i, det land där språket talas. Termen främmandespråk avser också ofta att språket lärs in i skolan utanför det land/länder där det talas (Hammarberg 2004:26).

Möjligen är det dock så att engelskan i dagens globala samhälle torde betraktas som ett andraspråk snarare än ett främmandespråk. "Ett möjligt undantag är engelska, som kommit att få en alltmer framträdande roll också i det svenska samhället och som i vissa avseenden därför kan betraktas som ett andraspråk snarare än ett främmandespråk" (Lindberg 2004:5).

Hoffman menar att "this century has seen a considerable increase of bilingualism and multilingualism, as more and more countries have adopted English as a second language" (1991:188).

Även Otterup (2005:185) diskuterar i sin avhandling engelskans möjliga status som andraspråk, utifrån citat av Hyltenstam (2002:47) och Håkansson (2003:47), där han menar att engelskan, trots att det per

definition är ett främmandespråk, har en sådan framträdande plats i det svenska samhällslivet att det är nödvändigt för svenskarna att behärska engelska så pass bra att de kan använda det både i arbetet och det privata livet inom landet. Engelskan har också sedan den senare delen av 1900-talet kommit att framstå som ett globalt förhärskande media- och IT-språk.

4.3. Tvåspråkighet

På senare tid har de båda termerna tvåspråkighet och flerspråkighet kommit att användas alternativt och parallellt. /.../ Flerspråkighet ses numera ofta som den övergripande, vidare termen medan tvåspråkighet betraktas som ett specialfall av flerspråkighet (Otterup 2005:12-13).

I uppsatsen används dock termerna synonymt, dvs. alternativt och parallellt. Främst brukar tvåspråkighet diskuteras på två nivåer, samhällsnivå och individnivå. Men, som Romaine (1995:23) skriver “It is not possible to make a neat separation between bilingualism as a societal and individual phenomenon”. Eftersom samhällen utgörs av individer, och tvåspråkigheten utgörs av en växelverkan mellan samhälle och individ är de båda nivåerna beroende av varandra.

4.3.1. *Tvåspråkighet på individnivå*

“[D]efinitionerna av tvåspråkighet är nästan lika många som forskare som har sysslat med tvåspråkighet” (Skutnabb-Kangas 1981:83). Några forskares definitioner återkommer dock ofta i litteraturen, t.ex. Bloomfields (1933) definition: “native-like control of two languages” (i Hoffman 1991:15). Men som Hyltenstam och Stroud skriver, om “man skulle begränsa beteckningen tvåspråkig till sådana individer skulle mycket få personer kallas tvåspråkiga” (1991:49).

Romaine (1995) menar på att Bloomfields definition befinner sig i den ena ytterkanten på spektrat av tvåspråkighetsdefinitioner, medan t.ex. Haugens (1953) och Diebolds (1964) definitioner befinner sig i den andra ytterkanten. Enligt Romaine hävdar Haugen att flerspråkighet börjar då individen kan producera meningsfulla yttranden på sitt andraspråk, och att Diebolds term “incipient bilingualism”, som avser de första stadierna av mötet mellan två språk, är en “minimal definition” av tvåspråkighet (Romaine 1995:11).

En annan återkommande definition är Uriel Weinreichs (1968): “The practice of alternately using two languages will be called bilingualism,

and the person involved, bilingual” (i Hoffman 1991:5). Som Otterup (2005:12) påpekar så är definitionen allmän och oproblematiserad, men kanske är det så gemene man uppfattar tvåspråkighet. Definitionen inbegriper inga krav på hur väl individen behärskar vare sig sitt första- eller andraspråk, inte heller ställer definitionen några krav på hur yttervärlden tolkar individens tvåspråkighet, dvs individens förmåga att använda språket i olika talsituationer.

Otterup definierar en flerspråkig individ som “den som använder eller kan använda fler än ett, dvs. två eller flera språk i de flesta situationer i enlighet med sina egna önskemål och samhällets krav” (ibid.:13). Definitionen baserar sig på Skutnabb-Kangas funktionskriterium i hennes sammanställning av andraspråksdefinitioner sedda ur olika aspekter, där man kan skilja på olika “huvudtyper av definitioner med avseende på vilken aspekt av tvåspråkigheten de har som kriterium” (1981:84). De fyra kriterier hon baserar sig på i sin uppdelning är, i likhet med kriterierna för begreppet modersmål: ursprung, kompetens, funktion och attityder.

4.3.2. *Balanserad tvåspråkighet*

När individen behärskar två språk ungefär lika bra på alla plan brukar detta kallas balanserad tvåspråkighet, eng. balanced bilingual (Baetens Beardsmore 1982:9).

4.3.3. *Additiv och subtraktiv tvåspråkighet*

När individen lägger till ett nytt språk till sitt första språk utan att det nya språket negativt påverkar det första, brukar man tala om additiv tvåspråkighet (Baetens Beardsmore 1982:22).

Då individen lär sig ett nytt språk på bekostnad av det första språket brukar detta betecknas som subtraktiv tvåspråkighet. Hyltenstam och Stroud (1991:52) menar att individen när den subtraktiva tvåspråkigheten uppträder är inne i en språkbytesprocess. Enligt Baetens Beardsmore (1982:23) uppträder ofta subtraktiv tvåspråkighet då individen går i skola på ett annat språk än det som talas i hemmet.

4.3.4. *Gruppindelning av tvåspråkiga individer*

Vi kan dela in världens tvåspråkiga i tre, egentligen fyra stora grupper, som alla har olika krav på sig att bli tvåspråkiga, olika förutsättningar att bli det, som behöver olika metoder för att bli det, och som också har helt olika konsekvenser att vänta, om de misslyckas med att bli tvåspråkiga (Skutnabb-Kangas 1981:78).

De grupper som Skutnabb-Kangas avser är elittvåspråkiga, barn från språkliga majoriteter, barn från tvåspråkiga familjer samt barn från språkliga minoriteter (1981:78 ff).

Med gruppen elittvåspråkiga avser Skutnabb-Kangas de medel- och överklassbarn som av olika anledningar befinner sig utomlands. De kan ha fått stipendier för några års studier utomlands, eller vara barn till diplomater eller akademiskt utbildade tjänstemän vid internationella organisationer, och historiskt kunde de ha haft guvernanter eller sommargäster som pratade ett annat språk.

Skutnabb-Kangas menar att tvåspråkigheten är frivillig för gruppen, att gruppens förutsättningar är de bästa då de har ett väl fungerande modersmål och att de kan upprätthålla modersmålet genom läsning av böcker samt semesterresor till hemlandet. Metoden för inläring av andraspråket, som barnen ofta vid utflyttandet har en elementär kunskap i, är en blandning av naturmetoden och undervisning. Konsekvenserna för barnen om de inte lyckas lära sig andraspråket är heller inte katastrofala, då de t.ex. kan fortsätta sin skolgång i hemlandet.

4.3.5. *Tvåspråkighet på samhällsnivå*

Samhällen kan vara tvåspråkiga av olika anledningar. Dels kan det finnas en lagstiftning om flera officiella språk, vilket Schweiz med sina fyra officiella språk är ett exempel på, och dels kan det vid sidan av landets officiella språk finnas erkända språk i vissa geografiska delar för administration och utbildning, vilket färöiskan och grönländskan utgör exempel på. Slutligen kan ett samhälle vara flerspråkigt för att flera språk används av talarna som lever i samhället, vilket kan uppträda i områden runt nationsgränser, eller på grund av invandring. Vid diskussion av tvåspråkigheten på samhällsnivå kommer vi i kontakt med termerna domän och diglossi (Hyltenstam och Stroud 1991:46-47).

4.3.5.1. *Domän*

Enligt Romaine (1995:30) är en domän “an abstraction which refers to a sphere of activity representing a combination of specific times, settings, and role relations”. Hyltenstam och Stroud (1991) beskriver med en referens till Fishman (1965), begreppet domän som

en sammanfattande beteckning för ‘typer av samtalsituationer’ som delar vissa karakteristika. Sådana typer av samtalsituationer eller domäner kan exemplifieras med familjen, vänkretsen, arbetet, skolan, kyrkan. Det underförstådda antagandet är att en given domän kan förbindas med ett givet språkbruk (Hyltenstam och Stroud 1991:47).

I *Termer i allmän språkvetenskap* skriver Sjögren att “[e]n domän är alltså ett socialt begrepp som definieras utifrån språkliga kriterier” (1978:117).

Domänbegreppet avser olika samhälleliga gruppkonstellationer som alla har sitt eget språkbruk. Allmänt används ofta ett informellt språkbruk i mer intima domäner såsom familjen och vänkretsen, medan offentliga domäner såsom arbete och skola kräver ett mer officiellt språkbruk. I ett flerspråkigt samhälle kan domänbegreppet användas för att beskriva när, och var, individen använder sina språk och sålunda ge en beskrivning av funktionsdifferentieringen mellan språken.

4.3.5.2. *Diglossi*

“Begreppet diglossi används när det inom en stat eller annan enhet föreligger en funktionsdifferentiering mellan två språkvarieteter eller mellan två olika språk” (Hyltenstam och Stroud 1991:47). Ursprungligen avsågs begreppet diglossi att gälla varieteter av samma språk, t.ex. förhållandet mellan schweizertyska och tyska i den tysktalande delen av Schweiz (ibid.:48). Ett annat exempel är grekiskan där det finns “ett ‘klassiskt’ litteraturspråk och ett officiellt språk, i Grekland typiskt nog kallat katharevousa (det renande språket), och ett folkspråk som är hemmets och det dagliga umgängets språk” (Sjögren 1978:118).

“The most important hallmark of diglossia is the functional specialization of H and L” (Romaine 1995:33). Typiskt för begreppet diglossi är att det finns en hög (H) respektive låg (L) varietet, där H-varieteteten förekommer i mer formella sammanhang, t.ex. arbetet eller skolan, och L-varieteteten förekommer i mer informella sammanhang, t.ex. familjen.

Begreppet diglossi kom genom Fishman (1967) att utvidgas till att gälla två olika språk inom ett samhälle. I flerspråkiga samhällen utgörs då ofta H-varietet av majoritetsspråket och L-varietet av minoritetsspråket (Hyltenstam och Stroud 1991:48). Diglossin gör flerspråkigheten i samhället stabilare, eftersom det då inte föreligger någon konkurrens mellan språken (ibid.:64).

4.4. Minoritetsspråk/majoritetsspråk

Som europé är det lätt att tycka att den europeiska språksituationen är okomplicerad då varje land förefaller ha sitt eget språk, t.ex. pratar man franska i Frankrike och svenska i Sverige, men den europeiska språksituationen är de facto mer komplicerad än så. Kanske kommer man något närmare sanningen genom Hoffmans förklaring (1991:188): “In the European context this generally means that the language of the majority is also the national language”.

Förutom de länder som är två- eller flerspråkliga finns det minoritetsspråk i stort sett i alla europeiska länder. Enligt Hyltenstam och Stroud kan en språklig minoritet

definieras utifrån vilken status och funktion dess språk har i ett givet samhälle. En språklig minoritet föreligger om gruppens språk har begränsade användningsmöjligheter i samhället och täcker ett mindre antal funktioner och domäner (1991:22).

Vissa länder erkänner officiellt minoritetsspråken, t.ex. Tornedalsfinskan, meänkieli, i Sverige, medan andra inte gör det, t.ex. bretonskan i Frankrike.

I vissa länder har minoritetsspråket officiell status i området där det talas, t.ex. katalanskan i Katalonien och walesiskan i Wales (Hoffman 1991:188). Färöiskan och grönländskan är också exempel på minoritetsspråk som har officiell status där de talas, dvs. på Färöarna och Grönland (Hyltenstam och Stroud 1991:47).

Det kan också vara så att minoritetsspråket inte har officiell status i landet där det förekommer, men det kan vara officiellt språk i ett annat land. Detta förhållande speglar ofta de områden som ligger nära gränserna mellan olika länder, t.ex. ungersktalande i Österrike, albansktalande i Grekland eller tysktalande i Italien (Hyltenstam och Stroud 1991:92).

Ett land kan också ha minoritetsspråk, som inte har officiell status, beroende på invandring. Sett ur denna aspekt kan italienskan ses som ett

minoritetsspråk i England (Hoffman 1991:181), och kurdiskan eller grekiskan som minoritetsspråk i Sverige.

4.5. Migration

En grupp människor som med stor sannolikhet lever ett flerspråkigt liv är internationella migranter. Ludger Pries (2004:16) hävdar att man kan dela in internationella migranter i fyra olika grupper utifrån relationen till platsen de emigrerade från, relationen till platsen de immigrerat till, huvudorsakerna till varför de emigrerade, samt hur länge de har för avsikt att stanna kvar i sitt nya hemland. De fyra grupper av internationella migranter som Pries skiljer på är emigrant/immigrant, return migrant, diaspora migrant samt transmigrant.

Emigrant/immigrant-gruppen utgörs av de miljoner européer som utvandrade till USA under 1800-talets senare hälft. De emigrerade i hopp om ett bättre liv och de adopterade USA som sitt nya hemland. Även om få av dessa emigranter/immigranter någonsin kom att återse sitt europeiska hemland så behöll de kontakten med sina släktingar i Europa, men “these ties were increasingly of a nostalgic nature and relatively removed from their new everyday lives” (ibid.:16).

Med return migrants avser Pries t.ex de europeiska gästarbetarna under 1960- och 1970-talet. För många i gruppen var målet med gästarbetandet att tjäna ihop tillräckligt med pengar för att kunna skapa sig en bättre livssituation när de återvände till hemlandet. Eftersom gruppen planerade att flytta tillbaka till sitt hemland, såg de inget direkt behov av att integrera sig i de nya landet, utan landet blev, som Pries skriver, “just a host country” (ibid.:16).

Som exempel på diaspora migrants tar Pries (2004:16) de judiska befolkningsgrupperna världen över. Gruppen diaspora migrants tvingades ofta till migration av religiösa eller politiska skäl. Kontakten med hemlandet behölls stark, och det nya landet upplevdes ofta, enligt Pries, som “a space in which the suffering caused by departure or expulsion must be endured, or in which a particular mission is to be carried out” (ibid.:17).

Gruppen transmigrants beskrivs av Glick Schiller och Basch (1995:2) som “[t]ransmigrants are immigrants whose daily lives depend on multiple and constant interconnections across international borders and whose public identities are configured to more than one nation-state”.

Pries (2004) menar att transmigrant-gruppen tenderar till att inte i lika stor utsträckning som de andra tre migrantgrupperna göra åtskillnad

mellan det land de emigrerade från och det land de immigrerade till, utan gruppen utvecklar istället “an ambiguous strategy of simultaneously striving for inclusion while maintaining differences” (2004:17).

Tack vare, och med hjälp av, dagens moderna teknologiska kommunikations- och transportmöjligheter så rör sig transmigranterna ofta, både fysiskt och mentalt, mellan kulturer och länder.

Transmigranterna är också rörliga i sin migration. För många i gruppen är inte utflyttningen från hemlandet ett slutgiltigt beslut, och bostadsorten i det nya landet ses inte med nödvändighet som den slutgiltiga destinationen, utan kan utgöra en mellanstation på väg mot något annat land. Pries hävdar att gruppens “[d]ecisions related to migration are taken in the medium term and in a sequential manner” (ibid.:17).

Slutligen anser Pries att begreppen transmigration och transnationalism är viktiga att ta i beaktande i 2000-talets alltmer internationaliserade värld, i syfte att förstå nutidens internationella samhälls- och socialisationsmönster.

It is important to recognize that, in the era of globalization, social spaces of belonging and of inclusion and exclusion are becoming increasingly ‘de-territorialized’: multi-dimensional and pluri-local belonging to various groups that are bound to particular places or territories is an increasingly decisive feature of contemporary socialization (Pries 2004:17).

4.6. Språkbyte och språkbevarande

I språkkontaktsituationer kan en befolkningsgrupp - ofta över flera generationer - gå över till att använda en annan grupps språk. Man säger då att ett språkbyte har skett. Men den [befolkningsgruppen] kan också fortsätta att använda sitt eget språk, trots att betingelser för språkbyte föreligger. I detta fall talar man om språkbevarande (Hyltenstam och Stroud 1991:9).

I ett flerspråkigt samhälle påverkas med största sannolikhet minoritetsspråksgruppen av majoritetsspråksgruppen. Minoritetsspråket har ofta begränsade användningsmöjligheter, och majoritetsspråket är ofta det offentliga rummets språk. För att kunna fungera som fullvärdiga samhällsmedborgare måste minoritetsspråksgruppen lära sig majoritetsspråk.

Minoritetsspråket blir det språk som används i de mer intima domänerna, t.ex inom familjen, och majoritetsspråket blir det språk som används i de mer offentliga domänerna, t.ex på arbetet eller i skolan. Eftersom majoritetsspråket blir det språk som individen alltmer använder

i sitt offentliga liv, tar det mark från minoritetsspråket, och man kan då tala om att en språkbytesprocess pågår.

Det klassiska mönstret för ett språkbyte är att “a community which was once monolingual becomes transitionally bilingual as a stage on the way to the eventual extinction of its original language” (Romaine 1995:39). Som Romaine påpekar (ibid.:40) behöver inte flerspråkighet [bilingualism] betyda att ett av språken kommer att gå helt förlorade. Individen kan leva i sin flerspråkighet, men i flerspråkigheten blir över tid ett av språken, vanligtvis majoritetsspråket, det starkaste.

Som den viktigaste faktorn till att minoritetsspråket inte helt dör ut ser både Romaine (1995) och Hoffman (1991) att språket talas hemma:

[O]nce a language ceases to be the language spoken at home, its continued existence will be seriously threatened (Hoffman 1991:192).

Only when a language is being passed on in the home is there some chance of long-term survival. Otherwise, other efforts to prop up the language elsewhere, e.g. in school or church, may end up being largely symbolic and ceremonial (Romaine 1995:43)

Språkbyte och språkbevarande är intimt förknippade, i och med att få individer i ett flerspråkigt samhälle medvetet och omedelbart ger upp ett av sina språk. Hyltenstam och Stroud kallar språkbyte och språkbevarande “två sidor av samma mynt” (1991:10), och Hoffman skriver att “Language maintenance and language shift should not be seen as complete opposites” (1991:185). Språkbyte och språkbevarande kan ses som de två krafter som en individ inbegripen i en språkbytesprocess utsätts för.

/.../ språkbytet resp[ektive] språkbevarandet genomförs konkret av de individuella minoritetsmedlemmarna. Utvecklingen är beroende av hur de handlar språkligt i sin vardag, dvs. vilka språkval de gör vid varje språklig interaktion (Hyltenstam och Stroud 1991:104).

Dock gör inte individen sina språkliga val helt oberoende samhället hon lever i, inte heller är individen helt opåverkad av den minoritetsspråkliga grupp hon tillhör.

4.6.1. Språkbyte och språkbevarande på samhällsnivå

På samhällsnivå är majoritetens förhållningssätt gentemot minoriteten viktigt för språkbytet och språkbevarandet. Hyltenstam och Stroud

(1991:78) skiljer på en assimilatorisk politik, vilken inte tar hänsyn till minoritetsspråksgruppen, och en pluralistisk politik som i större eller mindre utsträckning erkänner minoritetsspråksgruppen.

Likaså kan majoritetsgruppen på samhällsnivå ha ett assimilatoriskt respektive pluralistiskt förhållningssätt vad gäller utbildning. Antingen får barnen i minoritetsspråksgruppen följa exakt samma utbildning som majoritetsspråksgruppens barn, eller så beaktas minoritetsspråksgruppen i någon mån. Om minoritetsspråksgruppens barn följer exakt samma utbildning inlemmas de inte bara i majoritetsspråket, utan de inlemmas även i majoritetsgruppens syn på kunskapsreproduktion och socialisationsmönster, dvs. uppfostran (ibid.:87).

Ofta måste minoritetsspråksgruppen lära sig majoritetens språk för att kunna konkurrera i arbetslivet, då arbetsmöjligheterna i stor utsträckning är fler och attraktivare i landets centrala delar. Minoritetsspråksgrupperna befinner sig inte heller sällan i landets utkanter, t.ex. Tornedalsfinskan i Sverige. Resultatet kan bli att medlemmarna i minoritetsspråksgruppen söker sig till de centralare delarna av landet där arbetsmöjligheterna är fler och attraktivare, vilket leder till att minoritetsspråksgruppen försvagas (ibid.:83).

4.6.2. *Språkbyte och språkbevarande på gruppnivå*

Enligt Romaine är tre viktiga faktorer för språkbevarande "institutional support, status and demographic concentration" (1995:39). Demografiska förhållanden, dvs. hur befolkningsgrupper är fördelade geografiskt, är viktiga för bevarandet av ett språk.

Ett geografiskt område, ett s.k. kärnområde, inom vilket det är självklart att minoritetsspråket används och där alltså minoriteten är i majoritet är betydelsefullt. Om detta område är naturligt avgränsat - av vatten, berg eller annan svårgenomtränglig terräng - är också förutsättningarna större för språkbevarandet (Hyltenstam och Stroud 1991:90).

Färöarna kan tas som exempel på ett naturligt avgränsat område. Färöarna tillhör Danmark, men enligt lagen om självstyre från 1848 erkänns färöiska, färöarna modersmål, som huvudspråk och är officiellt språk tillsammans med danskan. Danska läses dock som andraspråk i skolorna (NE 7:177).

Ett demografiskt förhållande kan också beskrivas genom att ett flertal majoritetsspråksmedlemmar från ett land flyttar till ett annat land med ett annat majoritetsspråk. Gruppen kan då forma en minoritetsspråks-talande

koloni i det nya landet. “Det finns bedömare som anser dessa grupper [kolonierna] viktiga i språkbevarandet. Ofta kan det vara så att minoritetsspråket omhuldas speciellt bland dessa grupper” (Hyltenstam och Stroud 1991:90). Det klassiska exemplet på språkkolonier kan sägas vara de europeiska invandrarnas kolonier i USA, t.ex. den italienska gruppen i New York eller den kinesiska i San Francisco.

Hur minoritetsgruppen uppfattar sitt språks status är viktigt för språkbevarandet.

Minoriteter vars språk är officiellt språk i ett annat land har ett stöd i språkbevarandet, genom att deras språk är ett fullt utvecklat standardspråk; det finns ett etablerat skriftspråk och medier och litteratur är tillgängliga på detta språk (Hyltenstam och Stroud 1991:92).

Att minoritetsgruppen upplever sitt språk som ett majoritetsspråk, låt vara i ett annat land, påverkar gruppens språksyn. De tre aspekter på språksyn som Hyltenstam och Stroud (1991:95) tar upp är språket som symbolvärde, värderingar av det egna språket i relation till andra språk, samt uppfattningar om språkriktighet och språkliga normer.

Språkets symbolvärde är kopplat till vilken vikt det ges i gruppens etniska tillhörighet. Just det faktum att man talar ett visst språk kan vara utmärkande för att man tillhör en viss grupp. Att språket blir “ett av minoritetens ‘core values’” (Smolicz 1980 i Hyltenstam och Stroud 1991:95) har bland annat att göra med minoritetens tidigare historia och traditioner. Är gruppen stolt över sin historia och sina traditioner blir också språket viktigt, och därigenom stärks språkbevarandet. Om gruppen däremot upplever att språket betraktas som mindre värt i majoritetssamhället, samt att majoritetssamhället inte tar hänsyn till eller visar respekt för minoritetsgruppens historia och traditioner, kan detta avspeglade sig på gruppen, vilken uppfattar sin etnicitet som något negativt och därmed använder språket i mindre utsträckning.

Förutom demografiska förhållanden och språkets status är även olika institutioner viktiga för språkbevarandet. Hyltenstam och Stroud tar upp “tre slags institutioner/.../ som har en uppenbar roll i språkbevarandet, nämligen skolan, kyrkan och språkplanerande/språkvårdande organ” (1991:102).

Genom skolan förs inte bara språk vidare utan även historia och traditioner likväl som kunskapssyn och syn på uppfostran. Om inte minoritetsgruppen får tillgång till undervisning på sitt språk, kommer språket med största sannolikhet att utarmas inom de mer offentliga domänerna, dvs. minoritetsspråket försvagas i de domäner som rör sig

utanför gruppens mer intima sfärer, t.ex familjen och det sociala umgänget.

[O]ne of the most powerful causes of language shift can be seen in those areas where the school language is that of a high-status group and no provision is made for the children of the low-status group to learn to read and write the language of their ancestors (Hoffman 1991:191).

Men, som Hyltenstam och Stroud skriver är det “värt att påpeka att undervisningssektorn inte ensam och isolerat förmår bära ett språkbevarande” (1991:89). Må vara att skolan är en viktig faktor i en språkbytesprocess, men den är inte den enda faktorn.

Kyrkan som institution spelar en viktig roll som samlingspunkt för minoritetsmedlemmarna där de dels får en möjlighet att använda språket, och dels “spelar själva gudstjänstspråket en konserverande roll“ (Hyltenstam och Stroud 1991:102).

Ett exempel på den viktiga roll kyrkan har som samlingspunkt för minoritetsmedlemmarna är Svenska kyrkan i utlandet, vilken bedriver en omfattande social och kulturell verksamhet. Kyrkan är aktivt delaktig i firandet av svenska traditioner, den har en omfattande barn- och ungdomsverksamhet, anordnar i många länder träffar för au-pairerna i området, tillhandahåller svenska tidningar och böcker samt datorer, vilka möjliggör tillgång till Internet och e-post. Slutligen är det inte ovanligt att kyrkan anordnar kurser i svenska om inte en svensk skolförening finns på orten. Vid sidan av kyrkan spelar naturligtvis olika slags föreningar en viktig roll, då de också utgör en samlingspunkt för minoritetsmedlemmarna.

Exempel på institutioner för språkvård och språkplanering är språknämnder och språkakademier. Det är viktigt för språkets fortlevnad att det vårdas och planeras, samt finns beskrivet i t.ex grammatikor och lexikon.

Medias roll i språkbevarandet är till den grad viktig och självklar “att faktorn inte kräver någon särskild analys” (Hyltenstam och Stroud 1991:103).

På gruppnivå skulle minoritetens styrka kunna sägas vara utmärkande för hur väl språket bevaras.

The number of speakers of a language per se tells us little of the ability of a group to maintain its language. Who speaks a language, is more important than how many speak it (Romaine 1995:40).

Naturligtvis är det numerära antalet talare inom minoritetsgruppen viktigt liksom demografiska förhållanden, men ännu viktigare är hur minoritetsgruppen inbördes, och gentemot majoritetssamhället, förmår erkänna och manifesteras sin närvaro och betydelse.

4.6.3. *Språkbyte och språkbevarande på individnivå*

Språkbyte och språkbevarande i en flerspråkig miljö utförs konkret av individen genom de språkval hon gör i sin vardag. Individen gör dock inte sina språkval helt oberoende av det samhälle och den språkgrupp hon tillhör, men samtidigt styrs hon inte heller helt av dem; det finns ett utrymme för individuella val (Hyltenstam och Stroud 1991:104).

I ett flerspråkigt samhälle ges sällan alla språken samma status eller vikt, utan det finns ofta en språkgrupp som är starkast. Inte sällan tenderar de människor som lever i ett flerspråkigt samhälle att använda den starkare gruppens språk, varpå man kan tala om att en språkbytesprocess pågår. Ett flerspråkigt samhälle utgör sålunda en grund för att en språkbytesprocess över huvud taget ska uppstå (Hoffman 1991:181).

Den klassiska språkbytesprocessen ter sig så att till en början används bara minoritetsspråket inom en given domän, sedan minoritetsspråket och majoritetsspråket omväxlande och till sist används bara majoritetsspråket (Hyltenstam och Stroud 1991:64). Under den andra fasen, då minoritets- och majoritetsspråket används omväxlande kan individen uppleva en tvehågsenhet inför vilket språk hon ska välja inom de domäner där språkbytesprocessen pågår. Hyltenstam och Stroud (1991:105) refererar till Helander (1984) som kallar denna tvehågsenhet för "språklig osäkerhet".

En domän består av olika faktorer, t.ex. rollrelationer mellan talarna, ämne och plats för interaktionen (Hyltenstam och Stroud 1991:105). Ibland kan det dock räcka med en enda faktor för att individen ska ställas inför ett språkval. En sådan enstaka utmärkande faktor kan vara samtalspartnern. Man anpassar helt enkelt sitt språkval till den man pratar med, oavsett det annars inom domänen förhärskande språket.

Enligt accommodation speech theory (ibid.:66) skiljer man på två förhållanden; konvergens, då talarna anpassar språket till varandra, och divergens, då talarna avskärmar sig från varandra genom att inte anpassa språket. En anledning till divergens kan vara att talarna är negativt inställda till varandra.

Ett avslutande exempel på att samtalspartnern är en viktig enstaka komponent i individens språkval är att det ofta är mycket svårt att byta språk med en given samtalspartner. Har man initialt, av olika orsaker, valt ett gemensamt samtalspråk behåller man ofta detta även om betingelserna förändras (jfr. Otterup 2005:183).

En annan enstaka utmärkande faktor kan vara ämnesvalet. Hoffman (1991:179) tar som exempel upp en flerspråkigt utbildad student som menar att han inte kan prata om matematik och kemi på walesiska, men däremot musik, historia och litteratur. Hoffman hävdar dock att det inte är ämnet per se som styr talarens val, utan snarare talarens erfarenheter och uppfattningar.

Platsen kan också fungera som enstaka utmärkande komponent. Som exempel kan tas den diskussion om språkval jag hade med två av mina elever. De menade att de automatiskt i skolan, oavsett om de var ensamma med varandra eller om det fanns andra icke-svensktalande individer inbegripna i samtalen, pratade engelska, men lika automatiskt pratade svenska med varandra på den skidort där de ofta tillbringade helgerna tillsammans.

Individens språkval kan också styras av hennes känsla av språklig identitet, attityd till språket samt vilket symboliskt värde hon tillskriver språket (Hyltenstam och Stroud 1991:69). Om individen inte kan identifiera sig med minoritetsspråket, och dess vidhängande kultur, eller tycker att språket är fullt eller otympligt, eller kanske förlegat, kommer individen med största sannolikhet att välja ett annat språk och därmed påskynda språkbytesprocessen.

Individens språkliga kompetens kan också vara en bidragande faktor i en språkbytesprocess, då individen väljer det språk som hon lättast uttrycker sig på. Naturligtvis kan kompetensfaktorn också betraktas ur ett domänperspektiv.

Haugens (1953) modell för språkbyte sedd utifrån behärskan av språken bygger på olika faser, där individen går från enspråkighet i minoritetsspråket i första fasen, till fas två som innebär att individen har full behärskning av minoritetsspråket och viss behärskning av majoritetsspråket. I fas tre uppvisar individen full behärskning av båda språken, för att sedan i fas fyra ha viss behärskning av minoritetsspråket och full behärskning av majoritetsspråket. I den femte, och slutliga fasen, är individen enspråkig i majoritetsspråket (Hyltenstam och Stroud 1991:69).

Ett barns språkinläring eller språkliga socialisation sker i ett givet sociokulturellt sammanhang. Detta innebär att barnet samtidigt med att det lär sig sitt språk också tillägnar sig de kulturella normer, kunskaper och värderingar som råder i omgivningen (Hyltenstam och Stroud 1991:109).

Om man ser till barnets tidiga språkliga socialisation sker den ofta, men inte uteslutande, genom familjen. Under uppväxtåren spelar skola och vänner en viktig roll i socialiseringen. Om barnet befinner sig i en flerspråkig miljö där skolspråket är ett annat än det språk som barnet mötte i sin tidiga språksocialisation, kommer detta skolspråk att påverka barnet språkligt såväl som kulturellt. Denna påverkan bidrar till individens språkliga val.

Även om de vuxna som finns i äldre barns och yngre tonåringars liv, t.ex. föräldrar, mor- och farföräldrar, föräldrarnas vänner, lärare samt ledare inom fritidsaktiviteter, inte är helt obetydliga för barnen och ungdomarna, så framstår kamraterna ofta som viktigare vad gäller attityd och identifikation. En faktor som påverkar individens språkval är hennes sociala nätverk (Hyltenstam och Stroud 1991:66). För äldre barn och tonåringar utgörs ett av deras viktigaste sociala nätverk av kamraterna, dvs. andra jämnåriga.

Är migration orsaken till att individen befinner sig i en flerspråkig livssituation kan banden till, och kontakterna med, hemlandet vara en av de faktorer som inverkar på språkbytesprocessen (Romaine 1995:40). I sin avhandling om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde, skriver Otterup att det är "tydligt att många [av informanterna] har flitiga kontakter över åtskilliga nationsgränser vilket kan antas spela roll för såväl upprätthållandet av flerspråkighet som för deras identitets- konstruktioner" (2005:153).

5. Teoriram, metod, urval och enkät

Uppsatsens metod är kvantitativ med kvalitativa inslag, och består av en enkätundersökning.

5.1. Teoriram och metod

Det vetenskapliga förhållningssättet i uppsatsen är kvantitativt med kvalitativa inslag. Datainsamlingen är kvantitativ, och har skett genom en enkät bestående av sakfrågor och attitydfrågor. Analysen och bearbetningen av enkäten är likaså kvantitativ. Tolkningen av analysen och bearbetningen är däremot av kvalitativ art. En mer detaljerad redogörelse för metoden ges i avsnitt 5.3. nedan.

Arbetet med undersökningen har skett i växelverkan mellan litteraturläsning, bearbetning av data samt analys. För att enkäten skulle uppvisa största möjliga reliabilitet och validitet var det först nödvändigt att genom litteraturen förstå hur en enkät ska utformas. Bearbetningen och analysen av enkätsvaren ledde till en omformulering av den initiala arbetshypotesen, vars giltighet sedan prövades genom läsning av tidigare forskning och litteratur i ämnet. Litteraturgenomgången fördjupade i sin tur förståelsen av enkätbehandlingen, vilket ledde fram till slutdiskussionen. Själva skrivandet har också varit en viktig del i processen, då tankar som sätts på pränt inte sällan genererar nya tankar.

5.2. Urval

Enkätens urval består av informanter vilka har svenska som enda modersmål, är födda mellan 1986 och 1991, och går på internationella skolor i länder där engelska inte är officiellt språk.

Då uppsatsens delsyfte är att undersöka om och hur ett andra- eller främmandespråk blir starkare än modersmålet, har jag avgränsat urvalet av informanter till elever vilka har svenska som enda modersmål. Deras språksituation skiljer sig från elever med två modersmål och en viktig skillnad är att det icke-svenska modersmålet ofta är samma språk som elevens undervisningsspråk.

I uppsatsen vill jag pröva mina i vardagen gjorda antaganden om att ett andra- eller främmandespråk är starkare än modersmålet. Eftersom de elever som jag möter i min vardag är mellan 14 och 20 år gamla och går på internationella skolor, har urvalet begränsats till dessa åldrar.

Många av mina elever har engelska som både starkaste språk och undervisningsspråk. I det land där jag undervisar är engelskan inte ett officiellt språk, vilket, i strikt mening, resulterar i att eleverna har ett främmandespråk som starkaste språk. I syfte att låta urvalet i sin helhet sammanfalla med mina elevers situation avgränsade jag urvalet till informanter i länder som inte har engelska som officiellt språk.

Lagerholm (2005:37) menar att enkäter som ligger till grund för en C-uppsats bör ha minst 100 informanter. Utifrån mina urvalskriterier samt tidsplaneringen för uppsatsen, bedömde jag antalet som realistiskt. Enligt Trost (2001:110) har små undersökningar mindre än 50 informanter. För att min undersökning inte skulle bli (alltför) liten, satte jag minimigränsen för urvalet till 50 informanter.

Urvalet är ett icke-slumpmässigt bekvämlighetsurval. "Bekvämlighetsurval (på engelska convenience eller accidental sample) innebär att man gör som Kajsa Warg menade att man skulle göra i kokkonsten, 'man tager vad man taga kan'" (Trost 2001:30). Då jag själv bara undervisar ett fåtal elever som faller inom urvalskriterierna, kontaktade jag kollegor som undervisar elever inom urvalskategorin och frågade om deras elever kunde besvara enkäten.

Urvalets informanter kommer från olika internationella skolformer i tre olika länder: Frankrike, Polen och Schweiz, och från olika orter inom länderna; en huvudstad, en stor stad, en mellanstor stad, ett samhälle samt en internatskola på landsbygden.

5.3. Enkät

Enkäten (se bilaga 1) består av 64 frågor varav 11 har en följdfråga. Frågorna är uppdelade i 10 underavdelningar:

1. Undervisning i Sverige
2. Undervisning utanför Sverige
3. Språk per se
4. Familj
5. Svenska i familjen
6. Svenska med vänner
7. Media och böcker
8. Fritidsaktiviteter
9. Besök i Sverige
10. Framtid

Underavdelningarna speglar mitt syfte med enkäten, dvs. att undersöka om det verkligen förhåller sig så att eleverna har ett andra- eller främmandespråk som är starkare än modersmålet och vilka faktorerna är som bidrar till språkbytesprocessen. Jag har också delat in frågorna i grupper i syfte att underlätta enkätens tillgänglighet och därigenom motivera informanterna att besvara den, eftersom "frågornas formulering

och formulärets utseende hänger nära samman med såväl reabilitet som validitet ” (Trost 2001:62).

Skolan spelar en stor roll i barns och ungdomars språkliga utveckling och socialisation. Jag menar att det är av vikt att kartlägga elevernas undervisningssituation, i syfte att förstå om deras andra- eller främmandespråk är starkare än deras modersmål, och vilka de bidragande faktorerna är.

Förutom skolvardagen är familjen och vänskapskretsen centrala i ungdomars liv. Därför anser jag det betydelsefullt att undersöka deras språkvanor inom dessa domäner (avdelning 5 och 6). Utöver skolan, familjen och vännerna är fritidsaktiviteter en del av många ungdomarnas sociala liv (avdelning 8).

Avdelning 3 handlar om vilka språk informanterna anser sig behärska bäst, allmänt och inom de primära färdigheterna läsa och skriva samt de sekundära färdigheterna lyssna och skriva (Skutnabb-Kangas 1981).

Media i alla former upptar idag en stor del av människans vardag, och media har en stor påverkan på språkbruk och språkanvändning. Litteraturläsning är likaså en viktig faktor för en individs språkutveckling, varpå jag medvetet har formulerat rubriken för avdelning 7 som “Media och böcker”, eftersom jag har sett begreppet litteratur i dess vidaste bemärkelse, dvs. allt från skönlitterära verk till serietidningar. Tidningsgenren kan även ses som en överlappande genre mellan media och böcker, då långa tidningsreportage kan vara lika krävande läsning som t.ex. den skönlitterära genren noveller.

Avdelningarna 4, 9 och 10, dvs. frågor om familjen, besök i Sverige samt framtiden, syftar till att beskriva och kategorisera urvalsgruppen.

Enkäten består uteslutande av strukturerade (slutna) frågor, dvs. samtliga frågor är försedda med fasta svarsalternativ (Trost 2001:72), och de är antingen sak- eller attitydfrågor. Sakfrågorna berör fakta, t.ex vilket år informanterna är födda och vilken nationalitet de har (se Bilaga 2).

Man kan lätt urskilja två sätt att ställa attitydfrågor. Det ena sättet går ut på att man i frågeformuläret ber den svarande ta ställning till ett antal påståendesatser och ange i vilken utsträckning han eller hon instämmer i påståendena. Det andra sättet är att ställa frågor som besvaras jakande eller nekande (Trost 2001:69).

Enkätens attitydfrågor stämmer väl överens med de av Trost beskrivna sätten. Attitydfrågorna av det senare slaget, dvs frågor försedda med svarsalternativen ja/nej, berör frågor som undersöker om informanten gör något, t.ex om den har tillgång till svensk TV hemma. Den tidigare typen

av frågor berör i vilken utsträckning informanten gör något på ett speciellt språk, t.ex på vilket språk informanten mest ser på TV.

När jag sammanställde enkätens frågor var ett av mina mål att informanterna inte skulle tycka att det var alltför betungande att svara. Enkäten skulle med andra ord kännas någorlunda tilltalande och stimulerande att besvara. Jag försökte anpassa mitt språk (Trost 2001:80) så att det lätt kunde förstås av ungdomarna, t.ex. “alla tidningar gills här” (fråga 43) eller “när du pratar på mobilen eller sms:ar” (fråga 55). Ibland har jag gjort förtydliganden när mitt språkbruk har förefallit alltför terminologiskt, t.ex. Vilket är ditt starkaste språk (=det du kan bäst), för att förklara vad jag avser med frågan (fråga 14).

Trost hävdar att man bör undvika retroperspektiva frågor samt följdfrågor (2001:72-78). Några av mina frågor har varit retroperspektiva och svaren på dem framstår som något oklara, och är därigenom inte helt tillförlitliga. Informanterna har inte haft några problem med att besvara följdfrågorna, vilket kan bero på att frågorna är strukturerade (slutna).

Eftersom enkätundersökningen genomfördes under senare delen av hösten, är det oklart om informanterna räknar in innevarande skolår eller inte i de frågor som är formulerade “hur många år” (Trost 2001:67).

5.3.1 Genomförande av enkäten

Enkätundersökningen genomfördes från mitten av oktober till mitten av december 2005, i tre olika länder och på totalt sju olika orter.

Enkäterna är gruppenkäter, dvs. de har delats ut till elevgrupper. Jag har distribuerat enkäterna samt informerat lärarna om syftet med enkäten. Den undervisande läraren har varit närvarande under besvarandet, och har svarat på de frågor som informanterna har haft. Alla lärare är behöriga lärare i svenska och känner till den terminologi som används i enkäten. Enkäten är helt anonym; inga namn har efterfrågats utan endast kön och födelseår.

Totalt har 73 enkäter delats ut, 69 har besvarats och 53 har bearbetats och analyserats. De fyra enkäter som inte har besvarats kommer från en grupp där läraren inte hann dela ut dem före jullovet, dvs. den tidpunkt som jag hade satt som ett slutdatum för besvarandet. Att bara 53 av de besvarade 69 enkäterna har bearbetats och analyserats beror på att det i alla medverkande grupper har funnits informanter som har fler modersmål. Dock uteslöts inte dessa från besvarandet, dels för att eleverna inte skulle känna sig utpekade, och dels för att underlätta genomförandet för läraren.

Svarsfrekvensen är mycket hög. Endast i några enstaka fall har informanterna underlåtit att svara på någon fråga. De stora flertalet enkäter är komplett ifyllda. Anledningar till att enkäterna har besvarats så noggrant kan vara att informanterna känner lojalitet med läraren, men också att informanterna tyckte att det inte var alltför betungande att fylla i enkäten. Samtliga kollegor rapporterade att enkätifyllandet bidrog till engagerade och intressanta diskussioner.

5.3.2. Bearbetning och analys av enkäten

Kodningen av data, dvs. enkätsvaren, har gjorts manuellt. Eftersom urvalet är förhållandevis litet ansåg jag mig inte ha behov av ett datorprogram för databearbetningen (Trost 2001:110). Först sammanställde jag svaren på de enkätfrågor som behandlar informanternas liv i allmänhet, t.ex ålder, kön, medborgarskap, boende samt föräldrarnas bakgrund. Därefter sammanställde jag i tabellform de övriga frågorna inom de grupper som förekommer i enkäten.

Den första frågegrupp som jag sammanställde i tabellform var "Språk per se", som handlar om vilket språk informanterna anser vara sitt starkaste i de primära och sekundära färdigheterna. I sammanställningen framträdde ett mönster relaterat till hur många år informanterna hade gått i skola utomlands.

I syfte att förstå om variabeln antal år i skola utomlands var viktig, sammanställde jag en tabell där även variablerna kön och ålder samt skolspråk och starkaste språk fanns med. Variablerna kön och ålder uppvisade ingen signifikans gentemot variablerna skolspråk och starkaste språk. Men, variabeln antal år i skola utomlands uppvisade signifikans och korresponderade med det mönster som framträdde i den första tabellsammanställningen.

Utifrån de två första tabellsammanställningarna framträdde variabeln antal år i skola utomlands som viktig. Jag beslöt därför att konstanthålla den genom att dela upp informanterna i tre grupper enligt det mönster som framträdde i de båda sammanställningarna; Grupp A: 1-5,5 år i skola i utlandet, Grupp B: 6-10 år i skola i utlandet och Grupp C: 11-13 år i skola i utlandet.

I sammanställande av de övriga enkätfrågorna uppvisade grupperna samma mönster som de gjort i de två första sammanställningarna. Grupperna är homogena inbördes men heterogena visavi de andra grupperna.

6. Resultatredovisning

I resultatredovisningsdelen behandlas först informantgruppen, och sedan informanternas behärskande av modersmålet och undervisnings- språket. Slutligen behandlas informanternas språkanvändning i enkät-avdelningarna 3 till 8 (se avsnitt 5.3.).

6.1. Informantgruppen

Enkätundersökningen omfattar totalt 53 informanter födda mellan 1986 och 1991, varav 28 är kvinnor och 25 män (tabell 1).

Tabell 1 *Informanternas fördelning på födelseår och kön (enkätfråga 1 och 2)*

Född år	Antal	Kvinnor	Män
1986	5	2	3
1987	6	4	2
1988	11	5	6
1989	4	1	3
1990	14	8	6
1991	13	8	5
Totalt	53	28	25

Samtliga informanter har svenska som modersmål, men ett annat undervisningsspråk.

45 (dvs. 85%) informanter har engelska som undervisningsspråk, dvs. ett främmandespråk då engelska inte är officiellt språk i Frankrike, Polen eller Schweiz. 8 (dvs. 15%) informanter har franska som undervisningsspråk, dvs. ett andraspråk.

Samtliga informanter är svenska medborgare, varav 4 (dvs. 8%) har dubbla medborgarskap. Informanterna anger att deras föräldrar är svenskar. Dock skriver två informanter som ett tillägg att deras föräldrar är födda i ett annat land. Dessa två informanter har inte dubbla medborgarskap, utan endast svenska.

90% av informanternas föräldrar är högskoleutbildade. En informant anger att han inte vet om fadern är högskoleutbildad, och en informant har inte besvarat frågan.

Tabell 2 *Antal högskoleutbildade föräldrar*

Förälder	Antal	%
mamma	49	92
pappa	48	91

Samtliga informanternas fäder arbetar (dvs. 100%). Av mödrarna arbetar 27 (dvs. 51%). En av informanterna som har angivit att modern arbetar har skrivit "välgörenhetsarbete" som tilläggskommentar, och en informant som har angivit att modern inte arbetar har som tillägg skrivit "jobbade i Sverige".

Tabell 3 *Föräldrarnas språkanvändning i arbetet*

Språk	Antal föräldrar	%
svenska	44	55
engelska	67	83
landets språk	38	48
minst två arbetspråk	51	63

Av de 80 arbetande föräldrarna använder 51 (dvs. 63%) minst två språk i sin vardag. Engelskan är det språk som ingår i de flesta föräldrarnas vardag men drygt hälften av föräldrarna använder svenskan i sitt arbete.

Tabell 4 *Informanternas boende*

Boendeform	Antal	%
lägenhet	12	23
radhus	5	9
villa	34	64
parhus	2	4

Totalt är 41 (dvs. 77%) av informanterna markboende. I frågan om informanternas boendeform finns bara svarsalternativen lägenhet, radhus och villa. Två av informanterna har skrivit till alternativet parhus.

Tabell 5 *Informanternas planer på att studera vidare efter gymnasieexamen*

ja		vet inte		nej	
antal	%	%	%	antal	%
46	87	7	13	0	0

De flesta informanterna planerar att fortsätta på universitet eller högskola efter gymnasiet. Av de sju informanter som svarar att de inte vet är sex stycken i födda 1990 och 1991.

Tabell 6 *Informanternas planer på att stanna kvar på nuvarande bostadsort efter gymnasieexamen*

ja		vet inte		Nej	
antal	%	antal	%	Antal	%
0	0	22	42	31	58

Ingen informant planerar att stanna kvar på sin nuvarande bostadsort efter gymnasieexamen. Samtliga informanter födda 1986 och 1987, samt de kvinnliga informanterna födda 1988, svarar att de inte kommer att stanna kvar på bostadsorten. Den enda grupp där alla svarar att de inte vet om de kommer att stanna kvar på nuvarande bostadsort, är de manliga informanterna födda 1991.

Tabell 7 *Informanternas besök i Sverige per år*

Antal besök/år	Antal	%
1-2	16	30
2-3	16	30
2-4	9	17
4-5	7	13
5-6	2	4
6-7	1	2
7-8	0	0
8-10	1	2
mer än 10	1	2

De flesta informanter besöker Sverige flera gånger per år, och som tabell 8 visar stannar många längre än tre veckor under sommaren.

Tabell 8 *Informanternas vistelsetid i Sverige under sommaren*

Tid i Sverige	Antal	%
kortare än 3 veckor	12	23
längre än 3 veckor	41	77

Många informanter anger också att de regelbundet firar högtider i Sverige.

Tabell 9 *Informanternas firande av högtider i Sverige*

Firar regelbundet högtider i Sverige	Antal	%
ja	41	77
nej	12	13

Frågan om informanterna regelbundet firar högtider i Sverige följs av en följdfråga om vilka högtider de regelbundet firar (se Bilaga 2). Förmodligen har enkätens utformning här varit otydlig för det är svårt att fastställa vilka högtider de firar med regelbundenhet varje år. Främst förekommande är svarsalternativen jul, påsk och midsommar. Svaren får troligen tolkas som att informanterna firar någon av dessa helger i Sverige, men att helgerna varierar med åren.

Som tidigare nämnts i metodavsnittet så har informanterna i bearbetningen av enkäten delats upp i tre grupper, beroende på hur många år de har gått i skola i utlandet; Grupp A: 1,5-5 år, Grupp B: 6-10 år och Grupp C: 11-13 år

Tabell 10, 11 och 12 visar hur besöken i Sverige, vistelsetiden i Sverige på sommaren samt firandet av högtider fördelar sig på de tre grupperna.

Tabell 10 *Informanternas besök i Sverige per år fördelat på grupper*

Antal besök/år	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1-2	5	26	7	35	4	29
2-3	4	21	8	40	4	29
2-4	4	21	2	10	3	21
4-5	2	10	2	10	3	21
5-6	2	10	0	0	0	0
6-7	1	5	0	0	0	0
7-8	0	0	0	0	0	0
8-10	0	0	1	5	0	0
mer än 10	1	5	0	0	0	0

Informanterna i Grupp A, dvs de som bott utomlands 1-5 år besöker Sverige flest gånger per år. Informanterna i Grupp B, som har bott utomlands 6-10 år, gör, procentuellt sett, minst resor till Sverige.

Tabell 11 *Informanternas vistelsetid i Sverige under sommaren fördelat på grupper*

Tid i Sverige	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
kortare än 3 veckor	2	10	7	35	3	21
längre än 3 veckor	17	90	13	65	11	79

Tabell 11 visar att informanterna stannar länge i Sverige under sommaren. I Grupp A stannar 90% av informanterna i Sverige längre än tre veckor under sommaren. Procentantalet sjunker sedan i Grupp B, för att öka i Grupp C.

Tabell 12 *Informanternas firande av högtider i Sverige fördelat på grupper*

Firar regelbundet högtider i Sverige	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
ja	16	84	15	75	10	71
nej	3	16	5	25	4	29

Tabell 12 visar att regelbundenheten i firande av högtider i Sverige procentuellt minskar ju längre informanterna har bott utomlands.

6.1.1. *Sammanfattning*

Informantgruppen är homogen. Alla har svenska som modersmål, och den övervägande delen informanter har engelska som undervisnings-språk. Samtliga informanter har svenska föräldrar och svenskt medborgarskap. Fyra av informanterna har dubbelt medborgarskap. De flesta informanter planerar att studera vidare efter gymnasieexamen, men ingen har för avsikt att stanna kvar på bostadsorten efter avslutad skolgång. Föräldrarna har en akademisk utbildning. Samtliga informanters fäder arbetar och hälften av mödrarna. Det stora flertalet av de arbetande föräldrarna använder minst två språk i sitt yrkesliv. Den övervägande delen av informanterna är markboende. Informanterna har också en kontinuerlig och relativt tät kontakt med Sverige.

6.2. Behärskande av modersmål och undervisningsspråk

Fortsättningsvis kommer informanterna att behandlas i de tre olika grupperna, dvs. Grupp A, B och C.

6.2.1. Grupp A

Grupp A består av de informanter som har gått i skola utomlands 1-5,5 år, totalt 19 informanter, varav 8 är kvinnor och 11 män. Informanterna är födda mellan 1987 och 1991. Samtliga informanter har engelska som undervisningsspråk.

Tabell 13 Grupp A

6) Antal år skola i utlandet	7) Undervisnings-språk	10) Nivå undervisnings-språk	14) Starkaste språk	1) Född år	2) Kön	12) Svensk undervisningsform	11) Antal år i svensk undervisning
1	eng.	mkt bra	sv.	1990	man	kompl	1
1,5	eng	bra	sv	1991	man	kompl	1,5
1,5	eng	bra	sv	1991	kvinn	kompl	1,5
1,5	eng	mkt bra	eng	1988	man	komp/IB	1,5
2,5	eng	bra	sv	1987	man	IB	1,5
3	eng	bra	sv/eng	1987	kvinn	IB	3
3	eng	mkt bra	sv	1990	man	kompl	3
3	eng	bra	sv	1987	kvinn	IB	2
3	eng	gans bra	sv	1987	kvinn	IB	2
3	eng	mkt bra	sv	1991	man	uts/komp	3
3,5	eng	bra/mkt	sv	1991	kvinn	kompl	3
3,5	eng	bra	sv	1991	kvinn	kompl	0,5
4	eng	bra	sv/eng	1988	man	kompl	1
4	eng	bra	sv	1988	man	komp/IB	3
5	eng	bra	eng	1991	man	kompl	5
5	eng	bra	sv/eng/fr	1990	kvinn	kompl	5
5	eng	mkt bra	sv	1989	man	kompl	5
5	eng	bra	sv	1990	kvinn	kompl	1
5,5	eng	bra	sv	1988	man	komp/IB	5,5

IB = IB:s Diploma Program

kompl och komp = Kompletterande undervisning i svenska

uts = Svensk utlandsskola

Tabell 14 beskriver den procentuella fördelningen på hur väl informanterna anser sig behärska sitt undervisningsspråk, vilket i Grupp A är engelska för samtliga informanter.

Tabell 14 *Grupp A, nivå på undervisningsspråk*

Nivå på undervisningsspråk	Antal	%
mycket bra	6	32
mycket bra/bra	1	5
bra	11	58
ganska bra	1	5
dåligt	0	0

Svarsalternativet mycket bra/bra finns inte i enkäten utan är tillagt av en informant. Enligt tabell 14 anser 58% av informanterna i gruppen att de behärskar undervisningsspråket bra.

Tabell 15 *Grupp A, starkaste språk*

Starkaste språk	Antal	%
svenska	14	74
svenska/engelska	2	11
engelska	2	11
svenska/engelska/franska	1	5

14 (dvs. 74%) informanter i Grupp A anser att svenskan är deras starkaste språk. Trots att ett språk efterfrågas har tre informanter angett flera språk.

6.2.2 Grupp B

Grupp B består av 20 informanter, 13 kvinnor och 7 män, som har gått i skola utomlands 6-10 år. Informanterna är födda mellan 1986 och 1991. 16 informanter har engelska som undervisningsspråk, och 4 franska.

Tabell 16 Grupp B

6) Antal år skola i utlandet	7) Undervisnings-språk	10) Nivå undervisnings-språk	14) Starkaste språk	1) Född år	2) Kön	12) Svensk undervisnings-form	11) Antal år i svensk undervisning
ung. 6	eng	mkt bra	sv/eng	1988	kvinn	kompl	1,5
6	eng	mkt bra	sv/eng	1986	man	komp/IB	4
6	eng	mkt bra	sv	1990	kvinn	kompl	5
6	fr	mkt bra	sv/fr	1991	man	uts/komp	2
6	fr	mkt bra	sv/fr	1988	kvinn	uts/sofia	3
6	eng	mkt bra	sv/eng	1991	kvinn	kompl	5
snart 7	eng	mkt bra	sv	1988	kvinn	komp/IB	5
7	eng	mkt bra	eng	1987	kvinn	uts/komp	3
7	fr	mkt bra	fr	1990	man	kompl	5
8	eng	mkt bra	eng	1990	man	kompl	6
8,1/3	eng	mkt bra	eng	1989	man	kompl	8
8	eng	bra	eng	1991	kvinn	kompl	8
8	eng	mkt bra	sv	1986	man	uts/ko/IB	8
8	eng	mkt bra	sv/eng	1988	kvinn	uts/ko/IB	8
8,5	eng	mkt bra	sv/eng	1990	kvinn	kompl	8,5
9	eng	mkt bra	eng	1988	kvinn	komp/IB	6
9	eng	mkt bra	eng	1986	kvinn	sofia/IB	3
10	eng	mkt bra	eng	1990	kvinn	kompl	9
10	eng	mkt bra	sv/eng	1991	kvinn	kompl	10
10	fr	bra	sv/eng	1990	man	kompl	10

IB = IB:s Diploma Program

kompl, komp och ko = Kompletterande undervisning i svenska

sofia = Sofia Distans

uts = Svensk utlandskola

Tabell 17 beskriver den procentuella fördelningen på hur väl informanterna anser sig behärska sitt undervisningsspråk, vilket i Grupp B är engelska för 16 informanter och franska för 4.

Tabell 17 *Grupp B, nivå på undervisningsspråk*

Nivå på undervisningsspråk	Antal	%
mycket bra	18	90
bra	2	10
ganska bra	0	0
dåligt	0	0

90% av informanterna i Grupp B anser att de behärskar sitt undervisningsspråk mycket bra, vilket kan jämföras med Grupp A där den motsvarande procentuella angivelsen är 32%.

Tabell 18 *Grupp B, starkaste språk*

Starkaste språk	Antal	%
svenska	3	15
svenska/engelska svenska/franska	9	45
engelska franska	8	40

I Grupp B anser 15% att svenskan är deras starkaste språk. Trots att ett språk efterfrågas har 9 (dvs. 45%) informanter angett flera språk som starkaste språk. En av de informanter som har angett svenska och engelska som starkaste språk har franska som undervisningsspråk. Slutligen har 8 (dvs. 40%) informanter angett engelska eller franska, dvs. sitt undervisningsspråk, som starkaste språk.

6.2.3. Grupp C

Grupp C består av informanter som har gått i skola utomlands 11-13 år. Ingen informant i gruppen har gått i skola i Sverige. I gruppen finns 14 informanter, varav 6 är kvinnor och 8 män. Informanterna är födda mellan 1986 och 1991. 10 informanter har engelska som undervisningsspråk, och 4 franska.

Tabell 19 Grupp C

6) Antal år skola i utlandet	7) Under- visnings- språk	10) Nivå undervis- nings- språk	14) Starkaste språk	1) Född år	2) Kön	12) Svensk undervis- nings- form	11) Antal år i svensk undervis- ning
11	eng	mkt bra	eng	1991	man	kompl	8
11	eng	mkt bra	eng	1991	man	kompl	5
11	fr	mkt bra	fr	1987	man	komp/IB	6
11	fr	bra	sv	1990	kvinn	kompl	11
11	eng	mkt bra	eng	1991	kvinn	kompl	7
11	fr	mkt bra	fr	1988	man	IB	2
11	eng	mkt bra	eng	1990	kvinn	kompl	8
12	eng	mkt bra	eng	1989	man	komp/IB	4
12	eng	mkt bra	sv	1986	man	komp/IB	2,5
12,5	eng	mkt bra	sv	1990	man	kompl	11
12,5	eng	mkt bra	sv/eng	1990	kvinn	kompl	11
13	fr	mkt bra	fr	1989	kvinn	kompl	2
13	eng	mkt bra	sv/eng	1986	kvinn	komp/IB	10
13	eng	mkt bra	eng	1988	man	kompl	6

IB = IB:s Diploma Program

Kompl och komp = Kompletterande undervisning i svenska

Tabell 20 beskriver den procentuella fördelningen på hur väl informanterna anser sig behärska sitt undervisningsspråk, vilket i Grupp C är engelska för 10 informanter och franska för 4.

Tabell 20 *Grupp C, nivå på undervisningsspråk*

Nivå på undervisningsspråk	Antal	%
mycket bra	13	93
bra	1	7
ganska bra	0	0
dåligt	0	0

93% av informanterna i Grupp C anser att de behärskar sitt undervisningsspråk mycket bra, vilket kan jämföras med Grupp A där den motsvarande procentuella angivelsen är 32%, och Grupp B där den procentuella angivelsen är 90%.

Tabell 21 *Grupp C, starkaste språk*

Starkaste språk	Antal	%
svenska	3	21
svenska/engelska	2	14
engelska/franska	9	64

I Grupp C anger 21% att svenskan är deras starkaste språk, och 63% anger engelskan eller franskan, dvs. undervisningsspråket, som starkaste språk. 2 informanter (dvs. 14%) anger två språk som starkaste språk.

6.2.4. Sammanfattning

Tabell 22 Starkaste språk i grupperna

Starkaste språk	Grupp A %	Grupp B %	Grupp C %
svenska	74	15	21
svenska/engelska svenska/franska	11	45	14
svenska/engelska/franska	5	0	0
engelska franska	11	40	64

Tabell 22 visar att svenskan är stark i Grupp A, och undervisningsspråket starkt i Grupp C. 11 (dvs. 45%) informanter i Grupp B har angett att både svenskan och undervisningsspråket är deras starkaste språk. Den bild som framträder är att informanterna i Grupp A fortfarande har sitt modersmål som starkaste språk. För informanterna i Grupp B håller undervisningsspråket på att ta över som starkaste språk. I Grupp C har undervisningsspråket för många informanter blivit deras starkaste språk. Informanterna i Grupp C förefaller även veta vilket språk som är deras starkaste, eftersom gruppen har den lägsta procenten på flera språk som starkaste språk.

Tabell 23 Nivå på skolspråk i grupperna

Nivå på undervisnings-språk	Grupp A %	Grupp B %	Grupp C %
mycket bra	32	90	93
mycket bra/bra	5	0	0
bra	58	10	7
ganska bra	5	0	0
dålig	0	0	0

Tabell 23 visar att informanterna genom antalet skolår anser sig behärska undervisningsspråket mycket bra.

6.3. Rangordning av språk i grupperna

I enkätfråga 15 ombeds informanterna rangordna sina språk utifrån det starkaste till det svagaste. Här sker en lätt justering av angivelserna i fråga 14 om starkaste språk.

Tabell 24 *Rangordning av språk i Grupp A*

Språk	Ange starkaste språk (14)	Rangordna språken (15)
svenska	14	16
engelska	2	2
svenska/engelska	2	1
svenska/engelska/franska	1	0

När informanterna ombeds rangordna sina språk anger 2 av de informanter som tidigare angav flera språk som sina starkaste nu ett, svenskan. Svenskan stärks ytterligare i gruppen. Den informant som har angett två språk skriver kommentaren “ungefär lika bra”.

Tabell 25 *Rangordning av språk i Grupp B*

Språk	Ange starkaste språk (14)	Rangordna språken (15)
svenska	3	7
engelska	7	8
franska	1	2
svenska/engelska	7	3
svenska/franska	2	0

Av de ursprungliga 7 informanter som angav engelska som starkaste språk, rangordnar 1 svenskan högst. Av de ursprungliga 7 informanter som angav svenska/engelska som starkaste språk, rangordnar 2 engelskan högst och 2 svenskan. Av de ursprungliga 2 informanter som angav svenska/franska som starkaste språk, rangordnar 1 franska främst och 1 svenska. 3 informanter rangordnar svenska/engelska högst. En skriver kommentaren “lika bra” och en “ungefär samma”. Möjligen kan det vara så att informanterna upplever sig kunna språken ungefär lika bra, men de är ändå medvetna om nyansskillnaden i nivå.

Tabell 26 Rangordning av språk i Grupp C

Språk	Ange starkaste språk (14)	Rangordna språken (15)
svenska	3	4
engelska	6	6
franska	3	3
svenska/engelska	2	1

I Grupp C sker bara en ändring; 1 av de 2 informanter som har angett svenska/engelska som starkaste språk rangordnar svenskan högst. Den andra informanten skriver kommentaren "svenska och engelska är ganska jämlika". Informanterna i Grupp C verkar vara på det klara med vilket som är deras starkaste språk.

6.4. Språk per se

Under enkätavdelningen "Språk per se" har informanterna tillfrågats om vilket språk de anser att de har lättast för i de primära och sekundära färdigheterna. Det finns här en brist i enkäten, eftersom frågan om vilket språk informanterna har lättast att läsa på i allmänhet inte har ställts, utan bara frågan om vilket språk de lättast läser skönlitteratur på.

Trots att bara ett språk efterfrågas har många informanter kryssat i flera språk. I tabell 27 redovisas språkvalen utifrån svenska, undervisningsspråk och flera språk. Alternativet flera språk avser de fall där informanterna har kryssat i flera språk.

Tabell 27 Språkval i primära och sekundära färdigheter

Vilket språk	Språk	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
16) mest i vardagen	svenska	4	21	3	15	0	0
	underv. språk	11	58	14	70	12	86
	flera språk	3	16	3	15	2	14
17) lättast uttrycka åsikt på	svenska	11	58	2	10	3	21
	underv. språk	6	32	13	65	10	71
	flera språk	2	11	5	25	1	7
18) lättast uttrycka känsla på	svenska	14	74	4	20	5	36
	underv. språk	4	21	13	65	9	64
	flera språk	1	5	3	15	0	0
19) lättast prata på	svenska	17	89	2	10	5	36
	underv. språk	2	11	13	65	9	64
	flera språk	0	0	3	15	0	0
20) lättast lyssna på/till	svenska	14	74	5	25	3	21
	underv. språk	3	16	8	40	10	71
	flera språk	2	11	7	35	1	7
21) lättast skriva på	svenska	10	53	3	15	0	0
	underv. språk	6	32	15	75	14	100
	flera språk	3	16	2	10	0	0
22) oftast skönlitteratur	svenska	4	21	1	5	3	21
	underv. språk	12	63	12	60	11	79
	flera språk	3	16	6	30	0	0
23) lättast skönlitteratur	svenska	15	79	5	25	3	21
	underv. språk	4	21	8	40	16	79
	flera språk	0	0	6	30	0	0
24) helst skönlitteratur	svenska	9	47	4	20	4	29
	underv. språk	9	47	11	55	9	64
	flera språk	1	5	5	25	0	0

Internt bortfall; Fråga 22, 1 informant Grupp B. Fråga 23, 1 informant i Grupp B. Fråga 24, 1 informant i Grupp C.

I tabell 27 får svenskan i Grupp A höga procentantal på alla frågor utom frågorna om vilket språk informanterna använder mest i vardagen samt på vilket språk de oftast läser skönlitteratur. Dock upplever 21% av informanterna i Grupp A att de använder svenskan mest i vardagen. Informanterna i Grupp A läser oftast skönlitteratur på undervisningsspråket, men lättast på svenska. Lika många informanter, procentuellt sett, läser helst skönlitteratur på svenska och undervisningsspråket.

Grupp B har höga procentantal på alternativet flera språk, trots att bara ett språk efterfrågas. Bilden som framträder genom tabell 27 är att

informerarna i Grupp B är flerspråkiga i den mening att de upplever sig jämbördigt starka på flera språk.

Grupp C har höga procentantal på undervisningsspråket i samtliga frågor. Svenskan har högre procentantal i Grupp C än i Grupp B. Få informanter i Grupp C har kryssat för flera språk. Informanterna i Grupp C förefaller vara stabila i sin språksituation, i det att de verkar klara över hur, var och när de olika språken är starkast. Undervisningsspråket får höga procentantal i Grupp C, men med tanke på att informanterna i gruppen har gått hela sin skolgång utomlands, så har svenskan höga procentantal.

6.4.1. Sammanfattning

Tydligt är att skolfärdigheterna tar över under åren. Vad gäller språk som är lättast att skriva på får svenskan 53% i Grupp A, 15% i Grupp B och 0% i Grupp C. Procentantalet för undervisningsspråket är 32% i Grupp A, 75% i Grupp B och 100% i Grupp C.

79% av informanterna i Grupp A anger att de lättast läser skönlitteratur på svenska och 21% lättast på undervisningsspråket, medan procentangivelsen är den direkt omvända i Grupp C, dvs. 21% läser lättast på svenska och 79 % på undervisningsspråket.

Vad det gäller språk som är lättast att prata, lyssna samt uttrycka känsla på får svenskan höga procentantal främst i Grupp A och C. Informanterna i Grupp B har här angivit flera språk trots att ett bara efterfrågas. Även om informanterna i Grupp C har gått hela sin skolgång utomlands, och flertalet är födda utomlands, anger 29% att svenskan är lättast prata på, 21% att svenskan är lättast att lyssna på samt 36% att svenskan är det språk de lättast uttrycker en känsla på.

6.5. Språk i familjen och med vänner

Tabell 28 *Språk i familjen och med vänner*

Enkätfråga	Svarsalt.	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
32) pratar svenska med föräldrarna	ja	18	95	20	100	14	100
	oftast	1	5	0	0	0	0
	nej	0	0	0	0	0	0
33) med syskon	ja	14	74	17	85	8	57
	oftast	5	26	3	15	4	29
	nej	0	0	0	0	2	14
34) vilket/vilka språk med husdjuren	svenska	11	79	8	73	4	57
	underv. språk	1	7	0	0	0	0
	flera språk	2	14	3	27	3	43
35) vilket/vilka språk med vänner	svenska	0	0	0	0	1	7
	underv. språk	6	32	8	40	1	7
	flera språk	13	68	12	60	12	86
36) vilket språk mest med vänner	svenska	2	11	1	5	0	0
	underv. språk	13	68	19	95	14	100
	flera språk	4	21	0	0	0	0
37) pratar svenska med svenska vänner	ja	17	89	14	70	10	71
	oftast	2	11	6	30	4	29
	nej	0	0	0	0	0	0

Alla informanter utom en pratar svenska med sina föräldrar. Informanterna i Grupp B är de som i störst utsträckning pratar svenska med sina syskon. I Grupp C pratar två informanter inte längre svenska med sina syskon.

I Grupp A har 14 av de 19 informanterna husdjur, med vilka de i stor utsträckning pratar svenska. I Grupp B har 11 av de 20 informanterna husdjur. Informanterna i Grupp B pratar också i stor utsträckning svenska med sina husdjur, även om de också pratar andra språk med dem. I Grupp C har 7 av de 14 informanterna husdjur.

Ju längre informanterna har bott utomlands, desto fler språk pratar de med sina vänner. Dock tar undervisningsspråket över under åren som det mest använda språket. Informanterna pratar i stor utsträckning svenska med sina svenska vänner.

6.5.1. Sammanfattning

Modersmålet är starkt i hemmet, även om andra språk kommer in i hemmet genom syskon och husdjur. Under åren ökar informanternas flerspråkighet i vänkretsen, samtidigt som banden med vänner som har samma undervisningsspråk stärks. Informanterna fortsätter dock att i stor utsträckning prata svenska med sina svensktalande vänner.

6.6. Media och böcker

Avsnittet har delats in i fem underavdelningar: musik och film; tidningar; TV, tidningar och uppslagsverk; mobil, mejl och chat samt svenskskönlitteratur.

6.6.1. Musik och film

Tabell 29 Musik och film

Enkätfråga	Svarsalt.	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
39) lyssnar på svensk musik	ofta	4	21	4	20	4	29
	ibland	14	74	13	65	10	71
	aldrig	1	5	3	15	0	0
40) språk oftast musik	svenska	1	5	0	0	0	0
	engelska	15	79	15	75	14	100
	flera språk	2	10	5	25	0	0
41) språk helst musik	svenska	2	11	0	0	0	0
	engelska	13	68	14	70	12	86
	flera språk	3	16	6	30	2	14
49) ser svenska filmer utanför Sverige	ja	7	37	17	85	13	93
	nej	12	63	3	15	1	7
50) vilket språk är oftast filmerna på	svenska	1	5	0	0	0	0
	underv. språk	17	89	19	95	13	93
	flera språk	1	5	1	5	1	7
51) vill ha icke-svenska filmer textade	ja	3	16	1	5	3	21
	nej	15	80	19	95	10	71
	ja/nej	1	5			1	1

Internt bortfall; Fråga 40, 1 informant Grupp A. Fråga 41, 1 informant Grupp A.

Av de 53 informanterna är det bara 4, varav 3 återfinns i Grupp B, som anger att de aldrig lyssnar på svensk musik. På frågorna om vilket språk som informanterna oftast och helst lyssnar på musik är engelskan

förhärskande, likaså på frågan om vilket språk informanterna oftast ser på film. Trots att 8 informanter har franska som undervisningsspråk har ingen angett franska som det språk de oftast och helst lyssnar på musik. 3 av dessa 8 informanter har angett att de oftast ser filmer på franska.

37 informanter ser på svenska filmer utanför Sverige. Procentantalet stiger med antal år utomlands.

6.6.2. Tidningar

Tabell 30 Tidningar

Enkätfråga	Svarsalt.	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
42) Prenumeration svenska tidningar	ja	12	63	16	80	11	79
	nej	7	37	4	20	3	21
43) Prenumeration icke-svenska tidn.	ja	8	42	11	55	11	79
	nej	11	58	9	45	2	14
44) Läser sv. tidningar på nätet	ja	15	80	9	45	8	57
	nej	4	20	11	55	6	43
45) Läser icke-sv. tidn. på nätet	ja	6	32	6	30	2	14
	nej	13	68	14	70	12	86
46) Tidning som startsida på internet	ja	7	37	3	15	5	36
	nej	12	63	17	85	9	64
46a) På vilket språk	svenska	7	100	3	100	5	100

Internt bortfall; Fråga 43 1 informant Grupp C.

Tidningar avser alla sorters tidningar; dagstidningar, tidskrifter och serietidningar. I många informanters hem finns det en prenumeration på tidningar. Det finns en tendens till att prenumerationer på såväl svenska som icke-svenska tidningar ökar med antal år utomlands.

Informanterna läser i större utstäckning svenska tidningar än icke-svenska tidningar på nätet. I Grupp A anger 80% att de läser svenska tidningar på nätet. Procenten sjunker sedan med ungefär hälften i Grupp B, för att öka i Grupp C. Av de totalt 15 informanter som har en tidning som startsida på internet har samtliga en svensk tidning.

6.6.3. TV, tidningar, uppslagsverk

Tabell 31 TV, tidningar och uppslagsverk

Enkätfråga	Svarsalt.	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
47) Svensk TV hemma	ja	8	42	10	50	8	57
	nej	11	58	10	50	6	43
48) Vilket språk mest på TV	svenska	5	26	1	5	0	0
	underv. språk	13	69	16	80	13	93
	flera språk	1	5	2	10	1	7
52) Nyheter på TV	ja	6	32	7	35	4	29
	ibland	10	53	12	60	9	64
	nej	3	15	1	5	1	7
52a) Oftast på vilket språk	svenska	7	37	7	35	5	35
	underv. språk	7	37	9	45	6	43
	flera språk	2	11	3	15	2	14
53) Tidningar och TV helst vilket språk	svenska	8	42	3	15	1	7
	underv. språk	5	26	11	55	7	50
	flera språk	5	26	6	30	6	42
54) Uppslagsverk hemma	ja	18	95	19	95	14	100
	nej	1	5	1	5	0	0

Internt bortfall; Fråga 48, 1 informant Grupp B. Fråga 52a), 1 informant Grupp C. Fråga 53, 1 informant Grupp A.

Hälften av informanterna (26 stycken) har svensk TV hemma. Procentantalet ökar något efter antal år utomlands. Dock ser informanterna oftast på TV på undervisningsspråket, och procentantalet ökar med antal år utomlands.

Av de 53 informanterna är det bara 5 stycken (6%) som inte tittar på nyheterna. I varje grupp ser ungefär en tredjedel nyheterna på svenska.

På frågan om vilket språk informanterna föredrar vid TV-tittande samt tidningsläsning svarar 42% i Grupp A att de föredrar svenska, sedan 15% i Grupp B och 7% i Grupp C. Trots att bara ett språk har efterfrågats har många informanter i varje grupp angett flera språk. Procentantalet för flera språk ökar med tid utomlands. Av de 6 informanter i Grupp C som har angett flera språk skriver 3 i ett tillägg att de föredrar svenska när de läser tidningar, och engelska när de ser på TV.

51 informanter anger att de har uppslagsverk hemma. Men utifrån alla de språkkombinationer som informanterna har angivit på följdfrågan om vilket språk uppslagsverket är på, förefaller antagandet rimligt att flertalet informanter har tolkat uppslagsverk som lexikon. Dock är det tydligt att informanterna har riklig tillgång till lexikon i hemmet.

6.6.4. Mobil, mejl och chat

Tabell 32 Mobil, mejl och chat

Enkätfråga	Svarsalt.	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
55) Vilket språk mest på mobilen	svenska	5	26	2	10	5	36
	underv. språk	13	68	16	80	6	43
	flera språk	1	5	1	5	2	14
56) Mejlar eller chattar du	ja	18	95	18	90	11	79
	ibland	1	5	2	10	3	21
	nej	0	0	0	0	0	0
56a) mest på vilket språk	svenska	5	26	1	5	1	7
	underv. språk	11	58	14	70	9	64
	flera språk	3	15	5	25	4	28

Internt bortfall; Fråga 55, 1 informant Grupp B. 1 informant Grupp C.

Undervisningsspråket som mest använda språk på mobilen får höga procentantal i Grupp A och B, vilket stämmer överens med mest använda språk med vänner. Grupp C har en variation på språk. Detta kan sättas i relation till att gruppen anger att de till 86% pratar flera språk med sina vänner, och att de till 100% pratar svenska med föräldrarna. Troligt är att informanterna i Grupp C anpassar sitt språk efter den de pratar med. Samtliga informanter mejlar eller chattar. I Grupp A anger 26% att de mest använder svenskan. I Grupp B och C får undervisningsspråket höga procentantal, men de grupperna använder också flera språk.

6.6.5. Svensk skönlitteratur

Tabell 33 Läsning av svensk skönlitteratur

Enkätfråga	Svarsalt.	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
38) Läser svensk skönlitt. av egen vilja	ja	12	63	13	65	11	79
	nej	7	37	7	35	3	21

6.6.6. Sammanfattning

Engelskan förefaller vara ett förhärskande musik- och filmspråk. Oavsett undervisningsspråk lyssnar informanterna i stor utsträckning på musik och ser på film på engelska. Det kan vara så att informanterna har tolkat

frågan om vilket språk de mest ser på film, som vilket språk filmerna ursprungligen är producerade på, dvs. engelska/amerikanska filmer. Kanske kan enkätens föregående fråga "Tittar du på svenska filmer på video eller DVD även när du inte är i Sverige?" ha bidragit till (miss)tolkningen av frågan.

Informanterna lyssnar dock på svensk musik och ser på svenska filmer. Det finns en svag tendens till att detta ökar med antal år utomlands.

I många informanternas hem finns det prenumerationer på svenska såväl som icke-svenska tidningar. Även här finns det en svag tendens att tidningsprenumerationerna ökar med antal år utomlands. Informanterna läser svenska tidningar på nätet. Tendensen är "U-formad", dvs. procentantalet är högt i Grupp A, sjunker sedan i Grupp B och ökar i Grupp C. Tendensen är densamma för de informanter som har en tidning som startsida på internet. Av de informanter som har en tidning som startsida på internet, har samtliga en svensk tidning.

Hälften av informanterna har tillgång till svensk TV hemma. Svenskan minskar med antal år utomlands som det språk som informanterna mest ser på TV på, till förmån för undervisningsspråket. Dock ser många informanter nyheterna på svenska. Det procentuella utfallet på vilket språk informanterna ser nyheterna, är påfallande lika i de tre grupperna. Ett antagande är att informanterna påverkas av sina föräldrarnas språkval för nyheterna.

I fråga om det språk som informanterna helst föredrar vad gäller tidningar och TV, minskar svenskan med antal år utomlands. Däremot ökar undervisningsspråket samt flera språk. I Grupp B uppvisar undervisningsspråket den största procentuella ökningen, och i Grupp C uppvisar flera språk den största procentuella ökningen.

Informanterna har med största sannolikhet tolkat uppslagsverk som lexikon, men utifrån enkätsvaren är det uppenbart att, i stort sett alla, informanter har tillgång till lexikon på många språk i hemmet.

36 informanter anger att de läser svensk skönlitteratur av egen vilja, dvs. utan att skola eller föräldrar tvingar dem. Procentuellt sett kan man skönja en svag ökning beroende på antal år utomlands.

6.7. Fritidsaktiviteter

Tabell 34 *Fritidsaktiviteter*

Enkätfråga	Svarsalt.	Grupp A		Grupp B		Grupp C	
		Antal	%	Antal	%	Antal	%
57) Sport som fritidsaktivitet	ja	16	84	15	75	11	79
	nej	3	16	5	25	3	21
57a) om ja, mest på vilket språk	svenska	0	0	0	0	1	9
	engelska	10	62	5	36	2	18
	franska	4	25	8	50	6	54
	flera språk	2	12	2	13	2	18
58) Dator/TV-spel som fritidsaktivitet	ja	10	53	11	55	7	50
	nej	9	47	9	45	7	50
58a) Om ja, mest på vilket språk	svenska	0	0	0	0	0	0
	engelska	10	100	9	82	6	86
	franska	0	0	1	9	0	0
	flera språk	0	0	1	9	1	14
59) Annan fritidsaktivitet	ja	17	89	15	75	9	64
	nej	2	11	4	20	5	36
59a) Om ja, mest på vilket språk	svenska	4	24	1	7	1	11
	engelska	12	71	6	40	5	56
	franska	0	0	5	30	2	22
	flera språk	1	5	2	13	1	11

Internt bortfall; Fråga 59, 1 informant Grupp B. Fråga 59a) 1 informant Grupp B.

Informanterna är aktiva på sin fritid. I tabell 34 har undervisningsspråken engelska och franska specificerats, för att visa på att många informanter utövar sin fritidsaktivitet, och då främst sporten, på ett annat språk än svenska eller sitt undervisningsspråk. I Grupp A har alla informanter engelska som undervisningsspråk, men 25% av de informanter som har en sport som fritidsaktivitet utövar denna på franska. I Grupp B har fyra informanter franska som undervisningsspråk. Bara 1 av dem utövar en sport. I Grupp B utövar 50% av de informanter som har en sport som fritidsaktivitet, den på franska.

I likhet med musik och film, verkar engelskan vara ett förhärskande dator/TV-spelsspråk. I Grupp B anger två informanter med franska som undervisningsspråk att de spelar dator/TV-spel. 1 av informanterna gör det på franska. I Grupp C anger två informanter, med franska som undervisningsspråk, att de spelar dator/TV-spel. Ingen gör det på franska.

Även andra fritidsaktiviteter sker på ett annat språk än undervisningsspråket, men i mindre omfattning. I Grupp A, där samtliga

informanter har engelska som undervisningsspråk, bedriver informanterna övriga fritidsaktiviteter på engelska eller svenska. I Grupp B anger 5 informanter (30%) att de har en övrig fritidsaktivitet på franska. 1 av dem har franska som undervisningsspråk. I Grupp B anger 6 informanter engelska som språk, varav 1 har franska som undervisningsspråk.

I Grupp C anger 1 av de 4 informanter som har franska som undervisningsspråk att denne har en annan fritidsaktivitet. Informanten anger att fritidsaktiviteten utövas på flera språk. 2 informanter som har engelska som undervisningsspråk utövar fritidsaktiviteten på franska.

6.7.1. *Sammanfattning*

Tabell 34 visar att informanterna utövar en fritidsaktivitet på ett tredje språk, dvs. ett annat språk än modersmålet och undervisningsspråket. Om man ser till Grupp A så verkar sporten vara en väg in i landets språk.

7. Diskussion och slutsats

I slutdiskussionen behandlas först informantgruppen, sedan informanternas flerspråkighet, och till sist faktorer som bidrar till språkbyte och språkbevarande.

7.1 Informanternas bakgrund

Även om att informanterna kommer från tre olika länder samt olika orter inom länderna, visar undersökningen att de utgör en homogen grupp. De har alla en svensk bakgrund; deras modersmål är svenska, de har två svenska föräldrar samt svenska medborgarskap. Trots många år utanför Sverige har bara fyra informanter dubbla medborgarskap, vilket kan tyda på att deras föräldrar känner sig svenska i sin identitet. Förankringen i svenskheten bekräftas också av att informanterna ofta besöker Sverige, där de dels regelbundet firar högtider och dels vistas länge under sommaren. Det finns också svensk media av olika slag i hemmen.

I mångt och mycket är informantgruppen privilegerad. Ingen arbetslöshet förekommer bland föräldrarna. Alla fäder samt hälften av mödrarna arbetar. Vidare är 77% av informanterna markboende. De gör årligen flera resor till Sverige och 77% stannar längre än tre veckor i Sverige, dvs. utomlands, under sommaren. Slutligen har informanterna

också tillgång till böcker, tidningar, lexikon, filmer, datorer och mobiltelefoner i hemmen, och de deltar i fritidsaktiviteter.

Även om det inte framgår av enkäten så går 90% av informanterna på avgiftsbelagda skolor, där den årliga avgiften kräver en hög inkomst eller ett arbete i sådan position att företaget betalar avgiften. Internationella organisationer och företag betalar inte sällan sina anställdas skolavgifter för att barnen ska kunna gå på internationella skolor, i syfte att underlätta familjens flytt till ett annat land.

90% av informanternas föräldrar har en akademisk utbildning, vilket troligtvis påverkar informanternas syn på utbildning, eftersom ingen av informanterna svarar nej på frågan om de avser att studera vidare efter gymnasiet. Sju informanter (dvs. 13%) svarar att de inte vet. Dessa sju informanter är födda 1990-1991, och det kan vara så att de är för unga för att ha tänkt på eftergymnasiala studier. De resterande 46 (dvs. 87%) informanterna svarar ja på frågan.

Ingen informant svarar ja på frågan om de planerar att stanna kvar på sin nuvarande bostadsort efter gymnasiet. 42% svarar att de inte vet, och 58% svarar nej. Kanske reflekterar svaren en ungdomlig önskan av att ge sig av, men eftersom samtliga informanter födda 1986 och 1987, dvs. avgångseleverna, och de kvinnliga informanterna födda 1988, svarar att de inte kommer att stanna kvar, samt att alla manliga informanter födda 1991 svarar att de inte vet, förefaller det rimligt att anta att de äldre och mognare informanterna har stakat ut sin framtid, medan de yngre och mer omogna inte egentligen har insett behovet av att redan nu planera för framtiden.

Majoriteten av informanterna verkar alltså se akademisk utbildning som en självklarhet och många informanter förefaller inte känna sig begränsade nationellt, geografiskt eller ekonomiskt, då de upplever att de fritt kan välja ort för fortsatta studier.

Känsla av valfrihet kan spegla informanternas samhällsklass, men den kan också spegla deras immigration. De kan inte kategoriseras som svenskar i utlandet, inte heller kan de kategoriseras som fransmän, polacker eller schweizare med svensk bakgrund, utan de rör sig snarare mentalt och fysiskt mellan olika kulturer och länder, samt mellan olika språk. Genom sin kulturella rörlighet blir de transmigranter.

Pries (2004) menar att transmigrantgruppen skiljer sig från andra migrantgrupper, eftersom de inte i lika stor utsträckning gör åtskillnad mellan det land de emigrerade från och det land de immigrerade till. För många är inte heller utflyttningen definitiv, utan kan vara en mellanstation på väg mot ett annat land. Glick Schiller och Basch beskriver

transmigranter som “immigrants whose daily life depend on multiple and constant interconnections across international borders and whose public identities are configured to more than one nation-state” (1995:2).

7.2. Informanternas flerspråkighet

Informanterna är flerspråkiga. De har alla ett annat undervisningsspråk än modersmålet, och merparten av deras sociala liv utspelar sig också på detta språk. 45 informanter har engelska som undervisningsspråk, vilket i strikt mening är ett främmandespråk, då det inte är ett officiellt språk i något av de länder där undersökningen är utförd. Samtidigt är engelskan det internationella samhällets majoritetsspråk, och måste troligen därför betraktas som ett andraspråk för informanterna.

Enligt enkätundersökningen upplever majoriteten av informanterna att det tar ungefär sex år innan de behärskar undervisningsspråket mycket bra, vilket överensstämmer med att ett flertal forskare har kommit fram till att det tar 5-8 år för att nå infödd nivå i skolans läsåmnen (Bergman 2000:29). Efter ungefär sex år börjar också informanterna uppleva sitt andraspråk som starkare än modersmålet.

Under de första sex åren förefaller tvåspråkigheten vara additiv, dvs. informanterna lär sig ett andraspråk utan att detta påverkar deras första språk negativt. Efter de sex åren blir, enligt enkätundersökningen, tvåspråkigheten subtraktiv, dvs. informanterna lär sig andraspråket på bekostnad av det första språket. Enligt Baetens Beardsmore (1982:23) uppträder ofta subtraktiv tvåspråkighet när individen går i skola på ett annat språk än det som talas i hemmet. Hyltenstam och Stroud (1991:52) menar att när den subtraktiva tvåspråkigheten inträder är detta ett tecken på att individen befinner sig i en språkbytesprocess.

Det är tydligt att de informanter som har gått i skola utomlands mellan 6-10 år känner en språklig tvehågsenhet. Enkätundersökningen visar på att de har svårt att ange ett enda språk som sitt starkaste språk. De upplever att de är balanserat tvåspråkiga, men när de sedan ombeds rangordna sina språk utifrån det starkaste till det svagaste, sätter alla utom fyra informanter ett språk först. Av de fyra informanter som vidhåller att de är balanserat tvåspråkiga, återfinns tre i Grupp B, som har gått i skola utomlands i 6-10 år. Personligen får jag uppfattningen att Grupp B befinner sig i ett vägskaål. De upplever att deras språk är lika starka, men att ett språk håller på att ta över. Om informanterna flyttade till Sverige för sin fortsatta skolgång är det inte omöjligt att de ånyo skulle uppfatta svenskan som sitt starkaste språk.

Informanterna i Grupp C har gått hela sin skolgång utomlands. De är flerspråkiga och förefaller trygga i sin flerspråkighet. Till skillnad från Grupp B anger de sällan två språk som sina starkaste. De vet vilket språk som är deras starkaste i olika situationer. De tre informanter som anger flera språk på frågan vilket språk de föredrar när de ser på TV och läser tidningar, är ett ytterlighetsexempel på detta. Informanterna skriver, oberoende av varandra, tillägget att de föredrar svenska när de läser tidningar, och engelska när de ser på TV.

Grupp C är också den grupp som förefaller använda tre språk i sitt liv. Man får också bilden av att de är trygga i sina dubbla kulturer. I sitt dagliga liv har många en kontinuerlig kontakt med den svenska kulturen. De kan jämföras med dels Grupp B där man kan skönja att informanterna tar lite avstånd från svenskheten, språk som kultur, och dels Grupp A som fortfarande lever i en svensk värld.

Enkätundersökningen visar också hur tvåspråkigheten påverkar uppfattningen av verkligheten. Grupp A går i skolan på engelska och de pratar mest engelska med sina vänner. De pratar mest engelska på mobilen och har engelska som främsta mejl- och chatspråk, vidare ser de mest på TV på engelska samt deltar i en fritidsaktivitet på engelska eller ett tredje språk. Trots detta upplever 21% av informanterna i Grupp A att svenska är det språk de använder mest i vardagen.

Man kan också ana sig till hur krävande skolgången är för informanterna i Grupp A; 79% anger att de lättast läser på svenska, 53% att det är lättast att skriva på svenska, 88% anger att svenskan är lättast att prata på, och 74% att svenskan är lättast att lyssna på. 58% anger att det är lättast att uttrycka en åsikt på svenska och 74% att det är lättast att uttrycka en känsla på svenska. 63% anger att de oftast läser skönlitteratur på undervisningsspråket, men bara 21% anger att de läser lättast på undervisningsspråket. Frågan är hur aktiva informanterna förmår vara i klassrumsdiskursen.

Skutnabb-Kangas (1981:78) hävdar att man kan dela upp världens tvåspråkiga i olika grupper, av vilka en grupp är Elittvåspråkiga. Skutnabb-Kangas menar att tvåspråkigheten är frivillig för gruppen, att de kan upprätthålla modersmålet genom läsning av böcker och semesterresor till hemlandet. Om barnen inte lyckas lära sig andraspråket är konsekvenserna heller inte katastrofala, då de, enligt Skutnabb-Kangas, t.ex. kan fortsätta sin skolgång i hemlandet.

Informanterna skulle utifrån sin sociala bakgrund kunna sägas tillhöra gruppen Elittvåspråkiga, men enkätundersökningen visar på att det inte räcker med att läsa skönlitteratur och åka på semesterresor för att

upprätthålla modersmålet. Frågan är också om de elever som har gått i skola i utlandet längre än fem år, med enkelhet skulle kunna fortsätta sin skolgång i Sverige. Det är därtill tveksamt om informanterna ser Sverige som sitt hemland.

Även om tvåspråkigheten i princip är frivillig för gruppen, visar Grupp A:s svar att det krävs en rejäl mental investering för att lära sig ett andraspråk så pass bra att skolarbetet löper utan svårigheter. Det är också troligt att ungdomarna skulle känna det som ett misslyckande om de inte klarade av en skolgång på engelska.

Som tidigare har diskuterats (se 4.1.) används begreppet förstaspråk synonymt med begreppet modersmål. Modersmålet är utan tvekan det första språk informanterna lärde sig, men enkätundersökningen visar på att modersmålet inte är förstaspråk för det stora flertalet informanter som har bott utanför Sverige längre än fem år. De använder ett annat språk oftast i sin vardag. Många anser att de behärskar ett annat språk bäst. De upplever att det är lättast att skriva, läsa, tala och lyssna på ett annat språk, och de har lättast för att uttrycka såväl känslor som åsikter på ett annat språk.

7.3. Informanternas språkbytesprocess

Enkätundersökningen visar tydligt att en språkbytesprocess pågår i informantgruppen. Även om uppsatsen redogör för en attitydundersökning så uppvisar informanternas språkbytesprocess ett mönster som har likheter med Haugens (1953) modell, vilken utgår från behärskandet av språket.

Modellen bygger på olika faser, där individen går från enspråkighet i minoritetsspråket i första fasen, till fas två som innebär att individen har full behärskning av minoritetsspråket och viss behärskning av majoritetsspråket. I fas tre uppvisar individen full behärskning av båda språken, för att sedan i fas fyra ha viss behärskning av minoritetsspråket och full behärskning av majoritetsspråket. I den femte, och slutliga, fasen är individen enspråkig i majoritetsspråket.

Enligt enkätundersökningen är de faktorer som bidrar till språkbyte skolan, vännerna och fritidsaktiviteterna. De faktorer som bidrar till språkbevarande är föräldrarna, kontakten med Sverige och undervisningen i svenska. Som Hyltenstam och Stroud skriver så är språkbyte och språkbevarande "två sidor av samma mynt" (1991:10). Media är en faktor som påverkar både språkbytet och språkbevarandet.

Det kan också vara så att föräldrarnas flerspråkighet i yrkeslivet har en dubbel inverkan.

7.3.1. Faktorer som bidrar till språkbyte

Den faktor som har störst betydelse för språkbytet är skolan. De färdigheter som påverkas starkast är skriva och läsa. Vad det gäller språk som informanterna upplever att det är lättast att skriva på svarar 53% i Grupp A svenskan, motsvarande antal är i Grupp B 15% och i Grupp C 0%.

I Grupp A anser 32% att undervisningsspråket är lättast att skriva på. Motsvarande antal är i Grupp B 75% och i Grupp C 100%. Som tidigare nämnts anger informanterna i Grupp B ofta två språk, trots att ett bara efterfrågats. En av de frågor i enkäten som har minst angivelser (10%) på flera språk, är just frågan om vilket språk som är lättast att skriva på. Det är tydligt att skolan har en stark påverkan på skrivfärdigheten.

I Grupp A anger 79% att de lättast läser skönlitteratur på svenska, och 21% att de lättast läser på undervisningsspråket. I Grupp C är procentantalet det motsatta; 79% av informanterna att de läser lättast på undervisningsspråket och 21% på svenska. I Grupp B anger 25% att de läser lättast på svenska, och 40% på undervisningsspråket. Grupp B följer även här sitt mönster att svara med två språk, trots att bara ett har efterfrågats; 30% skriver att de läser lättast på svenskan/undervisningsspråket, dvs. när de har besvarat enkäten har de kryssat för två språk (se Bilaga 2).

På frågorna om vilket språk informanterna lättast uttrycker åsikt samt känsla, så får undervisningsspråket genomgående högre procentantal för att uttrycka åsikt än känsla, vilket också stärker antagandet att skolan har stark inverkan på språkbytesprocessen inom de offentliga domänerna.

Även om undervisningsspråket är starkt i fråga om vilket språk som informanterna upplever att det är lättast att prata och lyssna på, uppvisar i Grupp B och C svenskan högre procentantal än språk som är lättast att skriva och läsa på. Troligtvis kan detta förhållande förklaras med att informanterna pratar och hör en del svenska.

Den näst starkaste språkbytesfaktorn är informanternas sociala umgänge, och genom vännerna sker en språkbytesprocess i de mer intima domänerna. På frågan om vilket språk informanterna använder mest med sina vänner får undervisningsspråket höga procentantal i samtliga grupper; Grupp A 68%, Grupp B 95% och Grupp C 100%. Vad gäller mobil-, mejl- och chatspråk så får undervisningsspråket höga procentantal

i Grupp A och B, medan Grupp C får höga procentantal på flera språk, vilket är ovanligt för gruppen.

Påfallande många informanter deltar i en fritidsaktivitet på ett tredje språk. Flertalet av de informanter, vilka har engelska som undervisningsspråk deltar i en fritidsaktivitet, främst sport, på landets språk. Det omvända förhållandet gäller också; de informanter vilka har landets språk som undervisningsspråk deltar i en fritidsaktivitet på engelska. Eftersom majoriteten av informanterna har engelska som undervisningsspråk och utövar en fritidsaktivitet på landets språk, förefaller det som om fritidsaktiviteterna, och då främst sporten, är viktiga för integrationen i landet.

7.3.2. Faktorer som bidrar till både språkbyte och språkbevarande

Medias roll i språkbytesprocessen är dubbel, då media bidrar både till språkbyte och språkbevarande. Enkätsvaren tyder på att engelska är det förhärskande mediaspråket. Även de informanter som inte har engelska som undervisningsspråk, anger ofta att de mest lyssnar på musik, ser på film och TV, läser tidningar och spelar TV/datorspel på engelska. Engelskans starka position inom media tillåter också informanterna att även utanför skolan, och i hemmet, leva i en engelskspråkig värld, vilket stärker antagandet att engelskan snarare bör ses som ett andraspråk, än ett främmandespråk, för informanterna.

Trots att informanterna föredrar engelska i mediasammanhang, finns svensk media i de flesta hemmen. Bara 4 (dvs. 8%) informanter anger att de aldrig lyssnar på svensk musik. 37 (dvs. 70%) informanter ser på svensk film utanför Sverige. 39 (dvs. 74%) informanter har en prenumeration på en svensk tidning i hemmet. 32 (dvs. 60%) informanter läser svenska tidningar på nätet. 15 (dvs. 28%) informanter har en svensk tidning som startsida på internet. 26 (dvs. 50%) informanter har tillgång till svensk TV i hemmet. Media får här en roll som språkbevarande faktor, både i de offentliga och intima domänerna. Media ger också informanterna möjligheten till kontakt med den svenska kulturen. I samtliga frågor om tillgång och användning av media uppvisar Grupp C genomgående höga procentantal. En orsak kan vara att de, på grund av att de har levt merparten av sina liv utanför Sverige, känner ett behov av att upprätthålla kontakten med den svenska kulturen.

Ytterligare en faktor som kan antas påverka både språkbytet och språkbevarandet i informanternas språkbytesprocess är föräldrarnas flerspråkighet i yrkeslivet. Av de 80 arbetande föräldrarna använder 51

(dvs. 63%) minst två språk i arbetet, 67 (dvs. 83%) använder engelska och 44 (dvs. 55%) använder svenska. Att 67 föräldrar använder engelska i arbetslivet bidrar med största sannolikhet också till engelskans ställning som andraspråk i familjerna. Vidare visar föräldrarna, genom att de använder flera språk i arbetslivet, att det är naturligt att verka flerspråkigt i ett officiellt sammanhang.

Inte bara genom skolan, utan även genom föräldrarna ges informanterna signaler om att det är viktigt att behärska engelskan, dvs. majoritetsspråket, för det kommande yrkeslivet, vilket kan påverka språkbytet. Men, då föräldrarna använder svenskan i arbetslivet, visar de på att svenskans giltighet sträcker sig utanför familjen, vilket kan påverka språkbevarandet. Eftersom föräldrarna använder svenskan i offentliga domäner, kanske de också håller för viktigt att informanterna ska behärska svenskan på en sådan nivå att de i sitt fortsatta liv kan använda språket även utanför intimsfären.

7.3.3. Faktorer som bidrar till språkbevarande

Den faktor som har störst inverkan på språkbevarandet är familjen, vilket kan jämföras med Romaine (1995) och Hoffman (1991) ord om hur viktigt det är för språkbevarandet att språket pratas hemma:

[O]nce a language ceases to be the language spoken at home, its continued existence will be seriously threatened (Hoffman 1991:192).

Only when a language is being passed on in the home is there some chance of long-term survival. Otherwise, other efforts to prop up the language elsewhere, e.g. in school or in church, may end up being largely symbolic and ceremonial (Romaine 1995:43).

52 (dvs. 98%) informanter svarar att de pratar svenska med sina föräldrar. 1 (2%) svarar oftast, vilket kan förklaras med att föräldrarna är skilda och att pappans sambo inte kan svenska. 39 (dvs. 74%) informanter pratar svenska med sina syskon. 12 (dvs. 22%) anger att de oftast pratar svenska med sina syskon. I många av enkätens aspekter tenderar Grupp B att ta avstånd från svenskan och svenskheten, men det är den grupp som har högst procentantal på svenska som språk syskonen emellan. I Grupp C pratar inte 2 (dvs. 4%) informanter svenska med sina syskon, vilket tyder på att ett språkbyte håller på att ske i den intimaste domänen.

Som enkätundersökningen visar besöker informanterna förhållandevis ofta Sverige, de firar med regelbundenhet högtider i Sverige och 41 (dvs.

77%) av informanterna stannar längre än tre veckor i Sverige under sommaren. Att kontakten med Sverige verkar språkbevarande är så självskrivet att en närmare diskussion förefaller överflödig.

Informanterna kommer också i kontakt med den svenska kulturen genom den svenska kolonin. På tre av de orterna där enkätundersökning utförts finns flera svenska företag etablerade, vilket också förklarar att 55% av föräldrarna använder svenska i sina arbeten. På de tre orterna finns även ambassader och konsulat, kyrka, skola samt ett flertal föreningar.

Likaledes är svenskkolonin också stark på dessa tre orter. "Det finns bedömare som anser att dessa grupper [kolonierna] är viktiga i språkbevarandet. Ofta kan det vara så att minoritetsspråket omhuldas speciellt bland dessa grupper" (Hyltenstam och Stroud 1991:90).

Det som binder medlemmarna i svenskkolonin samman är just svenskheten, och språket blir den främsta markören för tillhörigheten. Att språket blir ett av gruppens "core values" (Smolicz 1980) har bland annat att göra med gruppens tidigare historia och traditioner. Är gruppen stolt över sin historia och sina traditioner blir också språket viktigt, och därigenom stärks språkbevarandet (Hyltenstam och Stroud 1991:95).

Kulturella yttringar, som firande av högtider och upprätthållandet av traditioner, fyller en central funktion för sammanhållningen av kolonin. Svenskkolonins närvaro ger informanterna signaler om att den svenska kulturen och språket är något att vårda om, vilket torde påverka språkbevarandet.

Samtliga informanter deltar eller har deltagit i någon form av svenskundervisning under sina år utanför Sverige. 29 informanter (dvs. 55%) har deltagit i minst fem år, varav 25 återfinns i Grupp B och C. Av dessa 25 informanter anger 11 (dvs. 44%) att svenskan eller svenskan/undervisningsspråket är deras starkaste språk; 7 informanter anger svenska och 4 svenska/undervisningsspråket.

De resterande 9 informanterna i Grupp B och C har haft svenskundervisning i mindre än fem år. 3 (dvs. 33%) av dessa svarar att svenskan eller svenskan/undervisningsspråket är deras starkaste språk; 2 anger svenska och 1 anger svenska/undervisningsspråket.

I Grupp C anger 5 av de totalt 14 informanterna i gruppen att svenska eller svenska/undervisningsspråket är deras starkaste språk. 4 av dessa informanter har deltagit i svenskundervisning i 10 år eller mer. Den femte informanten har under två år deltagit i Swedish A1, dvs. modersmålsundervisningen på IB:s Diploma Programm. Det finns alltså

indikationer på att undervisningen i svenska på sikt är en språkbevarande faktor.

Informanterna har goda möjligheter att underhålla sitt modersmål, svenskan. De pratar svenska hemma, de har tillgång till svensk media i olika former, de har täta kontakter med Sverige och de deltar i svenskundervisning. Informanterna hör och läser en del svenska, men de producerar inte så mycket på svenska, vare sig i skrift eller tal. Inputen är med andra ord starkare än outputen. Kanske skulle man kunna säga att de passivt tar in svenskan, vilket gör att de underhåller språket, men att de inte effektivt utvecklar språket i och med att de inte i någon större utsträckning ges möjlighet att använda det i ett mer tanke-krävande sammanhang.

Under de snart sju år som jag på IB-programmet har undervisat den elevkategori som informanterna tillhör, har jag ofta fascinerats över hur snabbt eleverna gör framsteg i språket. Kanske ligger svaret just i att eleverna har en bred passiv svenskspråklig bas. Språket ligger latent, och när de sedan under några år intensivt utsätts för språket i en undervisning som kräver att de läser mycket, analyserar, diskuterar, tar ställning och uttrycker åsikter både i tal och skrift, aktiverar de språket, vilket då utvecklas snabbt.

Om man ser till enkätsvaren så förefaller det inte helt oproblemiskt att se modersmål som synonymt med förstaspråk, då det är tydligt att undervisningsspråket under åren tar över rollen som förstaspråk. Möjligen kan man se termen modersmål som synonym till termen första språk, men inte till termen förstaspråk. Som framgår av enkäten förefaller modersmålet i sin roll som både första språk och förstaspråk vara starkt under de första sex åren i en skolgång på ett annat språk. Bland de 34 informanter som har gått i skola utomlands längre än fem år, anger 19 att de har ett annat förstaspråk än sitt modersmål. 4 informanter anger att de behärskar svenskan och ett annat språk lika bra. De resterande 11 informanterna anger att deras modersmål fortfarande är deras förstaspråk.

Uppsatsarbetet har besvarat många av de frågor som jag initialt hade, men det har också genererat nya frågor. En ständigt närvarande fundering har varit hur informanterna upplever sin flerspråkighet. Tänker de någonsin på den, eller är den en fullt naturlig del av deras identitet och liv. De flesta informanter vet också vilket som är deras starkaste språk, men hur vet de det, dvs. vilka är deras kriterier för att bedöma språkbehärskning.

En annan fråga som är obesvarad är på vilken nivå informanterna faktiskt behärskar sina språk. Rent teoretiskt skulle det kunna vara så att

de upplever ett språk som varande sitt starkaste, men att det nivåmässigt inte är det.

I slutskedet av uppsatsarbetet ställde jag mig också frågan varför ingen informant ser sig som balanserat tvåspråkig i svenska och franska. Kanske svaret finns att söka i språklig likhet. Undersökningar visar på att likheter mellan språk påverkar både språkbyte och språkbevarande (Romaine 1995:44).

Bortsett från alla besvarade och obesvarade frågor och funderingar, så kvarstår det obestridliga faktum att informanterna besitter ett kraftfullt startkapital för det fortsatta livet; sin flerspråkighet.

Litteraturförteckning

- Baetens Beardsmore, Hugo 1982. *Bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters
- Bergman, Pirkko 2000. Andraspråkseleverna och deras förutsättningar. Stockholm: Skolverket.
- Bloomfield, Leonard 1933. *Language*. New York: Holt Rinehart and Winston
- Canadian Heritage hemsida. www.canadianheritage.gc.ca. Hämtat från: <www.canadian.heritage.gc.ca/progs/lo-ol/pubs/census2001/9_e.cfm>. 2006-04-15. I: Google, www.google.ch. Définitions de Mother Tongue en anglais sur le Web. Hämtat från:<<http://www.google.ch/search?hl=fr&lr=&oi=defmore&defl=en&q=define:Mother+Tongue>>. 2006-02-13.
- Diebold, A. R. 1964. Incipient bilingualism. In Hymes, D. ed., *Language in Culture and Society*. New York: Harper and Row
- Fishman, J. 1967. Bilingualism with and without diglossia: diglossia with and without bilingualism. *Journal of Social Issues*, 32.
- Firth, Alan & Wagner, Johannes 1997. On discourse, communication, and (some) fundamental concepts in SLA research. *Modern Language Journal* 81 (3) s. 285-300.
- Glick Schiller, Nina & Basch, Linda 1995. From immigrant to transmigrant: Theorizing transnational migration. *Anthropological Quarterly* 68:1, s. 48-63.
- Google, www.google.ch. Définitions de Mother Tongue en anglais sur le Web. Hämtat från: <<http://www.google.ch/search?hl=fr&lr=&oi=defmore&defl=en&q=define:Mother+Tongue>>. 2006-02-13.
- Hammarberg, Björn 2004. Teoretiska ramar för andraspråksforskning. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.) *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 25-78.
- Haugen, E. 1953. *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Haugen, E. 1953. *The Norwegian Language in America*. Bloomington Indiana University Press
- Helander, E. 1984. *Om trespråkighet. En undersökning om språkvalet hos samerna i Övre Soppero*. Acta Universitatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities, 67. Stockholm: Almqvist & Wiksell
- Hoffmann, Charlotte 1991. *An Introduction to Bilingualism*. London: Longman

- Hyltenstam, Kenneth 2002. Engelskundervisningen i Sverige. *SOU 2002:27. Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket*. Bilaga till betänkande av Kommitèn för svenska språket.
- Hyltenstam, Kenneth & Stroud, Christopher 1991. *Språkbyte och språkbevarande. Om samiskan och andra minoritetsspråk*. Lund: Studentlitteratur
- Håkanson, Gisela 2003. *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur
- International Baccalaureate Organisations hemsida, www.ibo.org, 2006-02-15.
- Kuyumcu, Eija 2004. Genrer i skolans språkutvecklande arbete. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.) 2004. *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 573-596.
- Ladberg, Gunilla 2000. *Skolans språk och barnets - att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Lund: Studentlitteratur
- Lagerholm, Per 2005. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Lindberg, Inger 2004. *Andraspråksresan*. Häfte i Folkuniversitetets skriftserie. Stockholm: Folkuniversitetet
- Mackey, W. F. 1968. The Description of Bilingualism. I: Fishman J. A. (ed.) 1968. *Readings in the Sociology of Language*. The Hague: Motoun
- Malherbe, E. 1969. Comments on 'How and when do persons become bilingual'?. In Kelly, L.G. ed. (1969). *Description and Measurements of Bilingualism*. Toronto: University of Toronto Press
- Nationalencyklopedin* 2004. (Band13) Höganäs: Bra böcker, s. 393.
- Nationalencyklopedin* 2004. (Band17) Höganäs: Bra böcker, s. 177.
- Otterup, Tore 2005. "Jag känner mej begåvad bara". *Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 2.) Göteborg: Institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet
- Patel, Runa & Davidson, Bo 2003. *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Pries, Ludger 2004. Transnationalism and migration: new challenges for the social sciences and education. I: Luchtenberg, Sigrid (red.) 2004. *Migration, Education and Change*. London and New York: Routledge, s. 15-39.
- Romaine, Suzanne 1995. *Bilingualism*. Oxford: Blackwell

- Sjögren, Peter A. 1978. *Termer i allmän språkvetenskap. Ett systematiskt lexikon*. Stockholm: Akademilitteratur
- Skolverket 2000. *Att undervisa elever med Svenska som andraspråk - ett referensmaterial*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket 2003. *Praktisk handledning för undervisning i kompletterande svenska för år 6-9*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket 2005. *Svenska utlandsskolor i siffror 2005*. Stockholm: Skolverket
- Skutnabb-Kangas, Tove 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel
- Smolicz, J.J. 1981. Language as a core value. *RELC Journal*, Regional Language Centre, Singapore
- Svenska institutets hemsida, www.si.se, 2006-02-15.
- Svenska utlandsskolors förenings hemsida, www.suf.c.se, 2006-02-15.
- Trost, Jan 2001. *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur
- Weinreich, Uriel (1968). *Languages in Contact*. The Hague: Mouton
- Wikipedia, the free encyclopedia. www.en.wikipedia.org Hämtat från: <en.wikipedia.org/wiki/Mother_Tongue>. 2006-04-15. I: Google, www.google.ch. Définitions de Mother Tongue en anglais sur le Web. Hämtat från: <<http://www.google.ch/search?hl=fr&lr=&oi=defmore&defl=en&q=define:Mother+Tongue>>. 2006-02-13
- Wingstedt, Maria 1998. *Languages Ideologies and Minority Languages Policies in Sweden*. Stockholm: Centrum för tvåspråkighetsstudier, Stockholms universitet
- WordNet; a lexical database for the English Language, Princeton University. www.princeton.edu. Hämtat från: <wordnet.princeton.edu/perlwebwn>; sökord:Mother Tongue. 2006-04-15. I: Google, www.google.ch. Définitions de Mother Tongue en anglais sur le Web. Hämtat från: <<http://www.google.ch/search?hl=fr&lr=&oi=defmore&defl=en&q=define:Mother+Tongue>>. 2006-02-13.

Tabellförteckning

Tabell 1	<i>Informanternas fördelning på födelseår och kön.....</i>	31
Tabell 2	<i>Antal högskoleutbildade föräldrar.....</i>	32
Tabell 3	<i>Föräldrarnas språkanvändning i arbetet.....</i>	32
Tabell 4	<i>Informanternas boende.....</i>	32
Tabell 5	<i>Informanternas planer på att studera vidare efter gymnasieexamen.....</i>	33
Tabell 6	<i>Informanternas planer på att stanna kvar på nuvarande bostadsort efter gymnasieexamen.....</i>	33
Tabell 7	<i>Informanternas besök i Sverige per år.....</i>	33
Tabell 8	<i>Informanternas vistelsetid i Sverige under sommaren.....</i>	34
Tabell 9	<i>Informanternas firande av högtider i Sverige.....</i>	34
Tabell 10	<i>Informanternas besök i Sverige per år fördelat på grupper.</i>	35
Tabell 11	<i>Informanternas vistelsetid i Sverige under sommaren fördelat på grupper.....</i>	35
Tabell 12	<i>Informanternas firande av högtider i Sverige fördelat på grupper.....</i>	35
Tabell 13	<i>Grupp A.....</i>	37
Tabell 14	<i>Grupp A, nivå på undervisningsspråk.....</i>	38
Tabell 15	<i>Grupp A, starkaste språk.....</i>	38
Tabell 16	<i>Grupp B.....</i>	39
Tabell 17	<i>Grupp B, nivå på undervisningsspråk</i>	40
Tabell 18	<i>Grupp B, starkaste språk.....</i>	40
Tabell 19	<i>Grupp C.....</i>	41
Tabell 20	<i>Grupp C, nivå på undervisningsspråk.....</i>	42
Tabell 21	<i>Grupp C, starkaste språk.....</i>	42
Tabell 22	<i>Starkaste språk i grupperna.....</i>	43
Tabell 23	<i>Nivå på skolspråk i grupperna.....</i>	43
Tabell 24	<i>Rangordning av språk i Grupp A.....</i>	44
Tabell 25	<i>Rangordning av språk i Grupp B.....</i>	44
Tabell 26	<i>Rangordning av språk i Grupp C.....</i>	45
Tabell 27	<i>Språkval i primära och sekundära färdigheter.....</i>	46
Tabell 28	<i>Språk i familjen och med vänner.....</i>	48
Tabell 29	<i>Musik och film.....</i>	49
Tabell 30	<i>Tidningar.....</i>	50

Bilaga 1

Tabell 31 <i>TV, tidningar och uppslagsverk</i>	51
Tabell 32 <i>Mobil, mejl och chat</i>	52
Tabell 33 <i>Läsning av svensk skönlitteratur</i>	52
Tabell 34 <i>Fritidsaktiviteter</i>	54

Enkät; Svenska som första- och andraspråk**Undervisning i Sverige**

1. Vilket år är du född? 19_____

2. Är du man eller kvinna?

3. Hur gammal var du när du flyttade från Sverige? _____år

3a). Kanske har du bott utomlands i omgångar, dvs. flyttat från Sverige och sedan tillbaka och sedan utomlands igen. Om det är så, kan du skriva hur gammal du var vid de olika flyttarna? (Den här frågan gäller inte dig som har flyttat mellan olika länder utanför Sverige.)

Ålder, första flytten från Sverige; _____år

Ålder, andra flytten från Sverige; _____år

Ålder, tredje flytten från Sverige; _____år

4. Gick du på dagis i Sverige? Ja Nej

4a) Om Ja, hur många år gick du? _____år

5. Hur många år har du gått i skola i Sverige? _____år

Undervisning utanför Sverige

6. Hur många år har du gått i skola utanför Sverige? _____år

7. Vilket språk har varit ditt främsta undervisningsspråk utanför Sverige? _____

8. Hur många år har undervisningsspråket varit samma språk som talas i landet (länderna) som du bor (har bott) i?

Antal år; 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 mer än 10

9. Hur många år har undervisningsspråket varit ett annat språk än det som talas i landet (länderna) som du bor (har bott) i?

Antal år; 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 mer än 10

10. På vilken nivå tycker du att du behärskar (= kan) ditt nuvarande skolspråk?

dåligt ganska bra bra . mycket bra

11. Hur många år totalt har du deltagit i svenskundervisning sedan du flyttade utomlands?

Antal år: _____

12. Vilken form av svenskundervisning har det varit?

Svensk utlandsskola, antal år _____

Komplettering, antal år: _____

IB, antal år: _____

Privat undervisning, antal år: _____

Sofia distans, antal år: _____

Värmdö distans, antal år: _____

Språk per se

13. Vilket/vilka språk är ditt/dina modersmål?

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

14. Vilket är ditt starkaste språk (=det språk du kan bäst)?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

15. Rangordna alla de språk du kan utifrån det starkaste till det svagaste. Det starkaste skriver du under 1.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

16. Vilket språk använder du mest i din vardag?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

17. På vilket språk kan du, i tal och skrift, lättast uttrycka en åsikt?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

18. På vilket språk kan du, i tal och skrift, lättast uttrycka en känsla?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

19. Vilket språk tycker du är lättast att prata på?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

20. Vilket språk tycker du är lättast att lyssna på/till?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

21. Vilket språk tycker du är lättast att skriva på?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

22. På vilket språk läser du oftast skönlitteratur?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

23. På vilket språk läser du lättast skönlitteratur?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

24. På vilket språk läser du helst skönlitteratur?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

Familj

25. Är dina föräldrar svenskar?

Mamma: Ja Nej

Pappa: Ja Nej

26. Vilket/vilka är ditt/dina medborgarskap, dvs. vilket/vilka pass har du?

Pass/Medborgarskap: _____

27. Har dina föräldrar studerat på universitet/högskola?

Mamma: Ja Nej

Pappa: Ja Nej

28. Arbetar dina föräldrar?

Mamma: Ja Nej

Pappa: Ja Nej

29. Vilka språk använder dina föräldrar i sina arbeten?

Mamma:

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

Pappa:

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

30. Om det är så att en av dina föräldrar inte arbetar, vilka språk använder den föräldern i sitt dagliga liv?

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

31. Bor du i:

lägenhet radhus villa

Svenska i familjen

32. Pratar du svenska med dina föräldrar?

Ja Oftast Nej

33. Pratar du svenska med dina syskon?

Ja Oftast Nej

34. Om du har husdjur, vilket/vilka språk pratar du med dem?

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

Svenska med vänner

35. Vilket/vilka språk pratar du med dina vänner?

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

36. På vilket språk pratar du mest med dina vänner?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

37. Pratar du svenska med dina svenska vänner?

Ja Oftast Nej

Media och böcker

38. Läser du av egen vilja skönlitteratur på svenska? (av egen vilja = utan att skolan eller föräldrarna tvingar dig.)

Ja Nej

39. Lyssnar du på svensk musik?

Ofta Ibland Aldrig

40. På vilket språk lyssnar du oftast på musik?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

41. På vilket språk lyssnar du helst på musik?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

42. Prenumererar ni på några svenska tidningar hemma? Alla tidningar gills här; dagstidningar, facktidskrifter, serier.

Ja Nej

43. Prenumererar ni på några icke-svenska tidningar hemma? Alla tidningar gills här; dagstidningar, facktidskrifter, serier.

Ja Nej

44. Läser du svenska tidningar på nätet?

Ja Nej

45. Läser du icke-svenska tidningar på nätet?

Ja Nej

45a) Om Ja, på vilket språk är de tidningar du oftast läser?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

46. Har du en tidning som startsida på Internet?

Ja Nej

46a) Om Ja, på vilket språk är denna tidning på?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

47. Har du tillgång till svensk TV hemma?

Ja Nej

48. På vilket språk tittar du mest på TV?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

49. Tittar du på svenska filmer på video eller DVD även när du inte är i Sverige?

Ja Nej

50. När du tittar på video eller DVD vilket språk är då filmerna oftast på?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

51. Om du tittar på icke-svenska filmer på video eller DVD, vill du då att ha dem textade på svenska?

Ja Nej

52. Ser du på Nyheterna på TV?

Ja Ibland Nej

52a) Om Ja/Ibland, vilket språk ser du oftast Nyheterna på?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

53. Vilket/vilka språk föredrar du när du läser tidningar/ser på TV?

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

54. Har din familj ett uppslagsverk hemma?

Ja Nej

54a) Om Ja, vilket/vilka språk är det/de på?

svenska engelska franska tyska italienska

annat/andra språk Vilket/Vilka _____

55. När du pratar på mobilen eller sms:ar, vilket språk använder du då mest?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

56. Mejlar eller chattar du?

Ja Ibland Nej

56a) Om Ja/Ibland, vilket språk använder du då mest?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

Fritidsaktiviteter

57. Har du en sport som fritidsaktivitet?

Ja Nej

57a) Om Ja, vilket språk är fritidsaktiviteten mest på?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

58. Har du dator/TV-spel som fritidsaktivitet?

Ja Nej

58a) Om Ja, vilket språk använder du då mest?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

59. Kanske har du en annan fritidsaktivitet än sport eller dator/TV-spel, t.ex musik, teckning film, keramik, böcker, kläder, samlar på något? Allt du anser vara din fritidsaktivitet (= hobby, intresse) gills här.

Ja Nej

59a) Om Ja, vilket språk använder du då mest i din fritidsaktivitet?

svenska engelska franska tyska italienska annat språk Vilket _____

Besök i Sverige

60. Ungefär hur många gånger åker du till Sverge varje år?

1-2 2-3 2-4 4-5 5-6 6-7 7-8 8-10 mer än 10

61. Firar du regelbundet speciella högtider i Sverige?

Ja Nej

61a). Om Ja, vilka?

Alla Helgons dag Advent Jul Nyår Påsk Kristi Himmelfärdsdag Pingst
Midsommar

62. Om du åker till Sverige på sommaren stannar du oftast:

kortare än tre veckor längre än tre veckor

Framtid

63. Kommer du att bo kvar på din nuvarande bostadsort efter att du har gått ut gymnasiet?

Ja Vet inte Nej

64. Planerar du att studera vidare på universitet/högskola efter din gymnasieexamen?

Ja Vet inte Nej